

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสภาพแรงงานของสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย” ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิด รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์
2. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงาน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมือง
4. แนวคิดและทฤษฎีการเปิดรับสื่อ
5. แนวคิดและทฤษฎีด้านกระบวนการสื่อสารและปัจจัยทางการสื่อสาร
6. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์

การวิเคราะห์ผู้รับสารนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ เพราะผู้รับสารเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือผลล้มเหลวของการสื่อสาร ดังนั้น เราทำการวิเคราะห์ผู้รับสารด้วยประโยชน์ 2 ประการด้วยกัน (ปรมะ สตะเวทิน, 2540, น. 111-120) คือ

1. เพื่อทราบว่าใครเป็นผู้รับสารเป้าหมายของเรา (Target Audience or Intended Receivers) ผู้รับสารเหล่านี้มีลักษณะอย่างไร มีความต้องการอย่างไร มีความสนใจอย่างไร และจะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อสารอย่างไร

2. เมื่อทราบว่าผู้รับสารเป้าหมายของเราเป็นใครแล้ว เราจะต้องวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมปรับการสื่อสารของเราให้เหมาะสมกับผู้รับสารเป้าหมายก่อนลงมือทำการสื่อสาร

ยูล เบญจรงค์กิจ (2534, น. 64-75) กล่าวว่า การวิเคราะห์ผู้รับสารที่มีจำนวนน้อย เราสามารถวิเคราะห์เป็นคน ๆ ไปได้ แต่ในกรณีที่ผู้รับสารประกอบไปด้วยกลุ่มคนจำนวนมากหรือมีลักษณะเป็นมวลชน วิธีการที่ดีที่สุด คือ การจำแนกผู้รับสารออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามลักษณะประชากรศาสตร์ (Demographic Characteristics) ลักษณะดังกล่าวจะบอกว่า ผู้รับสารเป็นใคร อายุเท่าใด เพศอะไร มีฐานะอย่างไร ในขณะที่ลักษณะทางด้านจิตวิทยาจะบอกว่า มีความรู้สึก

นึกคิดอย่างไร มีรสนิยม และความต้องการอย่างไร แนวคิดทางด้านประชากรศาสตร์เชื่อในความคิดที่ว่า การสื่อสารจัดเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อบุคคลที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมทั่ว ๆ ไป แตกต่างกัน ดังนั้น นักวิชาการสื่อสารบางกลุ่มจึงเชื่อว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารของบุคคลนั้น จึงน่าจะแตกต่างกันด้วย

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่สำคัญที่นิยมนำมาใช้เป็นตัวแปรเพื่อศึกษาพฤติกรรม การเปิดรับสื่อและการใช้สื่อ มีดังนี้

1. **เพศ (Sex)** จากผลการศึกษาวิจัยด้านผู้รับสารกับสื่อมวลชนที่ผ่านมา พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย เพศหญิงมีความต้องการที่จะใช้เวลาดูโทรทัศน์ และฟังวิทยุมากกว่าเพศชาย โดยนิยมดูรายการละคร ในขณะที่เพศชายนิยมดูรายการข่าว และโทรทัศน์ ความแตกต่างระหว่างเพศทำให้บุคคลมีพฤติกรรมของการติดต่อสื่อสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เพศหญิงมีแนวโน้มและความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารมากกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายไม่ได้มีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความต้องการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นจากการรับและส่งข่าวสารนั้นด้วย การวิจัยทางจิตวิทยาหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้ เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและกิจกรรมของคนทั้งสองเพศไว้แตกต่างกัน ผู้หญิงมักจะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหว หรือเจ้าอารมณ์ ถูกชักจูงได้ง่าย และหยั่งถึงจิตใจของคนได้ดีกว่าผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายใช้เหตุผลและจดจำข่าวสารได้มากกว่าผู้หญิง

2. **อายุ (Age)** ได้อธิบายว่า ปริมาณและแบบแผนการใช้สื่อจะสัมพันธ์กับช่วงชีวิตที่เปลี่ยนไป เนื่องจากในแต่ละช่วงชีวิตคนเราจะเปลี่ยนสถานที่ที่ใช้เวลาอยู่เป็นส่วนใหญ่ เช่น เด็กเล็กจะใช้สื่อในบ้านเป็นส่วนใหญ่ และใช้เพื่อความบันเทิง วัยรุ่นจะใช้สื่อนอกบ้าน ใช้สื่อพร้อมกลุ่ม และใช้สื่อเพื่อความบันเทิง ผู้ใหญ่จะใช้สื่อทั้งในบ้านและนอกบ้าน แต่จะมีเป้าหมายการใช้เพื่อประโยชน์ในการใช้งานมากกว่า คนชราจะหันมาใช้สื่อในบ้านเป็นส่วนใหญ่อีกครั้งหนึ่ง แต่จะใช้เพื่อฆ่าเวลาหรือเป็นเพื่อนเป็นหลัก

โดยคนที่มีอายุต่างกันจะส่งผลให้ความรู้สึกนึกคิดต่างกัน และมีพฤติกรรมต่างกัน ลักษณะการใช้สื่อมวลชนก็ต่างกัน คนที่มีอายุมากมักจะใช้สื่อเพื่อแสวงหาข่าวสารหนัก ๆ มากกว่าเพื่อความบันเทิง เช่น การฟังรายการวิทยุคนที่อายุมากมักจะฟังรายการเนื้อหาหนัก ๆ ไม่ค่อยฟังดนตรีสมัยใหม่

3. **การศึกษา (Education)** ได้มีงานวิจัยด้านสื่อสารมวลชนมากมายที่สำรวจ พบว่า “การศึกษา” มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อ โดยการเลือกเปิดรับสื่อมวลชนและระดับการศึกษา

มีความสัมพันธ์กันในทางบวก คนที่มีการศึกษาน้อยฟังวิทยุมากกว่าคนที่มีการศึกษาสูง ผู้ที่มีการศึกษาสูงใช้เวลากับสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ

คนที่มีการศึกษาสูง โดยทั่วไปสนใจข่าวสารบ้านเมืองมากกว่าความบันเทิง คนที่มีการศึกษาในระดับต่างกัน ยุคสมัยต่างกัน ได้รับการศึกษาในระบบการศึกษาที่ต่างกัน ย่อมมีความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ และความต้องการที่แตกต่างกันออกไป และคนที่มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อมวลชนมากกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำ และมักจะใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่อชนิดอื่น

4. **ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ (Social and Economic Status)** รายได้ อาชีพ เชื้อชาติ พื้นฐานของครอบครัว และสถานะในสังคม เป็นต้น เช่น คนที่มีฐานะดีอาศัยอยู่ในเมือง อาจมีโอกาสจะเปิดรับสื่อได้หลากหลายประเภทกว่า และบ่อยครั้งกว่า โดยเฉพาะสื่อที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการใช้งาน ซึ่งหากมีปัจจัยดังกล่าวข้างต้นต่างกัน ก็จะส่งผลให้มีความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนพฤติกรรมที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นในส่วนของรายได้ คนที่มีฐานะดีหรือรายได้สูงมักใช้สื่อมวลชนมาก และมักเป็นรายการที่เกี่ยวกับเรื่องข่าวสารการบ้านการเมืองปัญหาสังคมและเศรษฐกิจต่าง ๆ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ลักษณะทางประชากรศาสตร์เป็นตัวแปรหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรศาสตร์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งตัวแปรทางประชากรศาสตร์ที่ศึกษา ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ระดับการปฏิบัติงาน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และลักษณะการปฏิบัติงานหรือสายงาน

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงาน

แนวคิดเกี่ยวกับสหภาพแรงงาน

ความหมายของสหภาพแรงงาน

สุรพล ปธานวนิช (2543, น. 93) กล่าวว่า สหภาพ คือ องค์กรพื้นฐานที่ลูกจ้างจะยอมรับได้อย่างแท้จริง และจากองค์กรระดับพื้นฐานที่กระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ได้กลายเป็นฐานปรีมิตของการประสานความร่วมมือให้ขยายไปสู่การรวมตัวในระดับประเทศและต่างประเทศ

วิชัย โถสุวรรณจินดา (2545, น. 33) กล่าวว่า สหภาพแรงงาน คือ องค์กรอันถาวรของลูกจ้างที่จัดตั้งขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิผลประโยชน์ของลูกจ้างและเพื่อปรับปรุงสภาพการทำงาน รวมทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของลูกจ้างให้ดีขึ้น และยังเป็นองค์กรที่เป็นประชาธิปไตยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของลูกจ้างในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติด้วย

สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2546, น. 167) กล่าวว่า สหภาพแรงงานเป็นตัวแทนของลูกจ้าง และองค์กรลูกจ้างที่สำคัญที่สุดในโลกยุคอุตสาหกรรม และเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งของระบบแรงงานสัมพันธ์ของบรรดาประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย สถาบันนี้มีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะตัวแทนผลประโยชน์ของลูกจ้างในการควบคุมความสัมพันธ์ภายในตลาดแรงงานและความสัมพันธ์กับนายจ้าง

สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (2551, น. 1) ได้ให้ความหมายของสหภาพแรงงานว่า การที่คนต่างคนต่างอยู่ ต่างคน ต่างคิด ย่อมไม่มีพลังอำนาจในการต่อรองกับนายทุนและรัฐบาล ในการปรับปรุงค่าจ้าง สวัสดิการ และไม่มีอำนาจการต่อรองกับนายจ้างหรือรัฐบาล สหภาพจึงเป็นองค์กรจัดตั้ง ต้องเป็นอิสระจากอำนาจของรัฐบาลหรือนายจ้างจึงจะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

จากความหมายของสหภาพแรงงานข้างต้น สรุปได้ว่า สหภาพแรงงาน คือ องค์กรอันถาวรที่จัดตั้งโดยลูกจ้างรวมตัวกันเป็นกลุ่มด้วยการสมัครใจและดำเนินการอยู่ในระบอบประชาธิปไตย โดยการรวมกลุ่มก็เพื่อก่อให้เกิดพลังอำนาจในการเจรจาต่อรองกับนายจ้างหรือรัฐบาล เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ที่เป็นธรรมกับลูกจ้าง และสหภาพยังต้องเป็นอิสระจากอำนาจรัฐหรือนายจ้างจึงจะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

วัตถุประสงค์ของสหภาพแรงงาน

ข้อบังคับสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (2551, น. 2) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสหภาพแรงงาน ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างพนักงานกับฝ่ายบริหาร และระหว่างพนักงานด้วยกัน
2. พิจารณาช่วยเหลือสมาชิกฯ จากคำร้องทุกข์
3. แสวงหาและคุ้มครองสิทธิประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้างของพนักงาน
4. จัดให้มีสวัสดิการแก่สมาชิกฯ
5. ส่งเสริมให้พนักงานมีจิตสำนึกต่อสังคมโดยส่วนรวม
6. ดำเนินการและให้ความร่วมมือเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และรักษาผลประโยชน์ขององค์กร
7. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและให้การสนับสนุนแก่สหภาพแรงงานหรือสหพันธ์แรงงานอื่น ๆ

นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสหภาพแรงงานไว้ใน สหภาพแรงงาน: คุณค่าและความหมาย ไว้ว่า สหภาพแรงงาน คือ องค์การจัดตั้งของคนงานซึ่งวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

1. คัดกรองแสวงหาผลประโยชน์ของลูกจ้าง เช่น เรื่องเงินเดือน ค่าจ้าง สวัสดิการ ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยในการทำงาน
2. มีสิทธิและมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการร่วมกับนายจ้างในการปรับปรุงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเกียรติและศักดิ์ศรี
3. มีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม
4. มีสิทธิและส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ

ประเภทของสหภาพแรงงาน

วิชัย โสสุวรรณจินดา (2545, น. 34-35) และ สุรพล ปธานวนิช (2543, น. 103-106) กล่าวสรุปได้ว่า การรวมตัวขึ้นของสหภาพแรงงาน ปรากฏได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้เกณฑ์ใดในการพิจารณา ซึ่งอาจจำแนกออกตามลักษณะการจัดตั้งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. สหภาพแรงงานช่างฝีมือหรือสหภาพทางอาชีพ (Craft or Occupational Unions) คือ สหภาพแรงงานที่ประกอบด้วยสมาชิก ผู้เป็นช่างฝีมือ หรืออยู่ในสาขาอาชีพประเภทเดียวกัน โดยจะไม่จำกัดสถานประกอบการหรือนายจ้าง เช่น สหภาพแรงงานช่างก่อสร้าง สหภาพแรงงานล่าม (ผู้แปลภาษาพูดจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง) สหภาพแรงงานช่างรองเท้า เป็นต้น ซึ่งสหภาพแรงงานประเภทนี้ ถือเป็นสหภาพแรงงานดั้งเดิมของโลกและมีบทบาทอย่างมากในการเจรจาต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก แต่ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร เพราะมีการจำกัดจำนวนสมาชิก และคุณสมบัติเฉพาะประเภทที่กำหนดเท่านั้น ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปหรือสหภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปทำให้ความต้องการช่างฝีมือบางประเภทหมดลง บางสหภาพแรงงานจึงต้องยกเลิกตามไปด้วย

2. สหภาพแรงงานในสถานประกอบการ (Company Unions or House Unions or Enterprise Union) คือสหภาพแรงงานที่ประกอบด้วยสมาชิก ที่มีนายจ้างคนใดคนหนึ่ง หรือในบริษัทใดบริษัทหนึ่งเท่านั้น ผู้เข้าเป็นสมาชิก ประเภทนี้จะต้องอยู่ในสถานประกอบการเดียวกัน แต่ไม่ได้มีการจำกัดว่าเป็นลูกจ้างหรือช่างฝีมือประเภทใด ซึ่งสหภาพแรงงานประเภทนี้ยังเป็นการรวมตัวกันได้ง่ายที่สุด เพราะลูกจ้างต่างอยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมเดียวกันและยังอยู่ภายใต้กรอบ

ของผลประโยชน์เดียวกัน สหภาพแรงงานประเภทนี้พบมากในประเทศญี่ปุ่น สำหรับในประเทศไทย สหภาพแรงงานส่วนใหญ่ก็เป็นสหภาพแรงงานในสถานประกอบการเช่นเดียวกัน

3. สหภาพแรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Unions) คือ สหภาพแรงงานที่ก่อตั้งขึ้นในระดับอุตสาหกรรม สมาชิก มาจากอุตสาหกรรมประเภทเดียวกันแต่ไม่จำกัดขอบเขตอยู่ในสถานประกอบการเดียวกันเท่านั้น สหภาพแรงงานประเภทนี้จึงมีสมาชิก จำนวนมาก และมีกิจกรรมอย่างกว้างขวางจึงถือว่าเป็นสหภาพแรงงานที่มีอำนาจในการต่อรองสูง เนื่องจากการต่อรองกับนายจ้างจะไม่จำกัดเฉพาะกับนายจ้างสถานประกอบการใดประกอบการหนึ่ง แต่สามารถกระทำได้นับกับนายจ้างหลาย ๆ สถานประกอบการของอุตสาหกรรมนั้น ๆ

4. สหภาพแรงงานทั่วไป (General Unions) เป็นสหภาพที่เปิดกว้างให้ลูกจ้างทั่วไปเข้าเป็นสมาชิก โดยไม่มีข้อจำกัด สหภาพแรงงานประเภทนี้จึงมีสมาชิก ได้มาก แต่ข้อเสียของสหภาพแรงงานประเภทนี้คือ จำนวนสมาชิก ที่มากและมีความหลากหลายจึงเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานและอาจมีข้อขัดแย้งได้ง่าย อย่างไรก็ตามสหภาพแรงงานประเภทนี้จึงมีบทบาททางสังคมและการเมืองเด่นชัดกว่าบทบาททางด้านเศรษฐกิจ

นอกจากสหภาพแรงงานทั้ง 4 ประเภทนี้แล้ว ยังมีสหภาพแรงงานที่รับสมาชิก ที่มีคุณสมบัติเฉพาะอีกหลายประเภท เช่น สหภาพแรงงานของคนงานสตรี สหภาพแรงงานของลูกจ้างชั้นผู้บังคับบัญชา สหภาพแรงงานของคนงานคาทอลิก สหภาพแรงงานเฉพาะเขตพื้นที่ เป็นต้น

และเมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ทั้ง 4 ประเภทของสหภาพแรงงานแล้ว ก็พบว่า สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จัดเป็นสหภาพแรงงานประเภทภายในสถานประกอบการ (Company Unions or House Unions or Enterprise Union)

สิทธิหน้าที่ของสหภาพแรงงาน

สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (2543, น. 15) ได้กล่าวถึงสิทธิหน้าที่ของสหภาพแรงงานไว้ดังนี้

1. ยื่นข้อเรียกร้องต่อฝ่ายนายจ้างเกี่ยวกับสภาพการจ้างแทนสมาชิก
2. ยื่นคำร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการกิจการสัมพันธ์เพื่อพิจารณา
3. ตั้งผู้แทนเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการกิจการสัมพันธ์
4. จัดให้มีการให้บริการเพื่อสวัสดิการของสมาชิก หรือจัดสรรเงินหรือทรัพย์สิน

เพื่อสาธารณประโยชน์ ทั้งนี้ ตามที่ประชุมใหญ่เห็นสมควร

5. เรียกเก็บเงินค่าสมัครเป็นสมาชิก และเงินบำรุงตามอัตราที่กำหนดในข้อบังคับของสหภาพแรงงาน

6. ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่บัญญัติไว้ และยังคงกล่าวถึงหน้าที่ของสหภาพแรงงานไว้ใน สหภาพแรงงาน: คุณค่าและความหมาย ดังนี้

1. เป็นศูนย์รวมพลังความสามัคคีของคนงาน
2. ให้คำปรึกษาหารือกับสมาชิกและให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังในเรื่องไม่เป็นธรรม
3. รับเรื่องร้องทุกข์เมื่อสมาชิกร้องเรียน
4. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนการเจรจาต่อรองกับฝ่ายนายจ้าง
5. ร่วมกับสหภาพแรงงานต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเป็นขบวนการแรงงาน เพื่อผลักดันเรียกร้องต่อรัฐบาล

6. เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ เพื่อความสมานฉันท์กับขบวนการทั่วโลกเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองกับทุนข้ามชาติ

7. สหภาพแรงงานต้องจัดฝึกอบรมความรู้ด้านอาชีพ ฝีมือแรงงาน และความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

8. ส่งเสริม สนับสนุน ให้สมาชิกมีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ เพื่อให้มีตัวแทนขบวนการแรงงานในการบริหารประเทศและตรากฎหมายต่าง ๆ ที่จะคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ให้กับคนงานทุกคนอย่างยุติธรรม

9. สร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง

นอกจากนี้ การที่สหภาพแรงงานจะมีความเข้มแข็งและสามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ (สุรพล ปธานวนิช, 2543, น. 111-120) ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านสมาชิก

1.1 จำนวนสมาชิก และสัดส่วนของจำนวนสมาชิก ต่อลูกจ้าง หรือความหนาแน่นของสมาชิก เป็นปัจจัยพื้นฐานของความเข้มแข็งของสหภาพ ซึ่งพบว่า การมีสัดส่วนจำนวนสมาชิก ต่อจำนวนลูกจ้างมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของสหภาพแรงงาน แต่หากมีจำนวนสมาชิก สูงเกินไปจะส่งผลต่อความสมานฉันท์ในสหภาพแรงงานเอง

1.2 คุณลักษณะของสมาชิก จำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1.2.1 ประเภทของงาน งานเสมียนหรืองานสำนักงานมีความสัมพันธ์ในทิศทางต่างกันข้ามกับสัดส่วนจำนวนสมาชิกฯ ในขณะที่ลูกจ้างที่ทำงานในโรงงานมีความตื่นตัวต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของสหภาพแรงงานมากกว่า

1.2.2 ระดับการศึกษาของสมาชิกฯ สหภาพแรงงานที่มีระดับการศึกษาไม่สูงจะมีความตื่นตัวต่อกิจกรรมของสหภาพแรงงานและมีบทบาทต่อความเข้มแข็งของสหภาพแรงงานมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาสูง

1.2.3 ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่

- อายุของสมาชิกฯ สหภาพแรงงานที่มีความตื่นตัว จะเป็นกลุ่มที่มีอายุมากขึ้น และสมาชิกฯ ที่มีอายุมากจะเป็นตัวกำหนดความหนาแน่นของสมาชิกสหภาพฯ
- ภูมิลำเนาของสมาชิกฯ สหภาพแรงงานที่มีภูมิลำเนาในเขตเมืองจะมีความตื่นตัวกับกิจกรรมของสหภาพแรงงานมากกว่าสมาชิกฯ ในเขตชนบท

2. ผู้นำสหภาพแรงงานจะมีความเข้มแข็งได้ ผู้นำจะต้องมีความเป็นนักสหภาพที่ดี มีความทะเยอทะยานในขอบเขตที่เหมาะสม และมีความซื่อสัตย์ในการบริหารงาน

3. เอกภาพของสหภาพแรงงาน ขึ้นอยู่กับการรวมตัวของสหภาพแรงงาน องค์กรแรงงานระดับชาติยังขาดความเป็นเอกภาพ เพราะมีองค์กรแรงงานระดับชาติหลายแห่ง เช่นเดียวกับการมีหลายสหภาพแรงงานในสถานประกอบการเดียวกัน และสาเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความขัดแย้งทางความคิดและผลประโยชน์เป็นสำคัญ

ทั้งนี้ คุณสมบัติของสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้น จะต้องเป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ ระดับ 1-7 หรือเป็นพนักงานที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบังคับบัญชา หรือตำแหน่งลอย ระดับ 8-10 เท่านั้น แต่ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบัน กฟผ. ไม่มีพนักงานในระดับ 1 และการศึกษาวิจัยของสุพรรณฯ ผายพิมพ์ (2550) ในหัวข้อ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน: กรณีศึกษา สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่จะมีระดับการปฏิบัติงาน 1-7 เนื่องจากกลุ่มระดับการปฏิบัติงาน 8-10 เป็นระดับที่มีโอกาสในการเริ่มต้นเป็นผู้บริหารได้ มีความรับผิดชอบในงานมากขึ้นและยังมีข้อจำกัดที่ว่าหากมีตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชา จะไม่สามารถเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานฯ ได้ อีกทั้งยังมีความมั่นคงทางด้านรายได้ และสภาพความเป็นอยู่ จึงลดการให้ความสำคัญกับสหภาพแรงงานลง จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานฯ ที่มีระดับการปฏิบัติงาน 2-7 เท่านั้น

ในส่วนของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้น ซึ่งก่อตั้งมาเป็นระยะเวลากว่า 3 ทศวรรษแล้ว แม้ว่าบางช่วงจะมีการถูกยกเลิกจากการเปลี่ยนแปลงของพระราชบัญญัติแต่ละฉบับ แต่สมาชิก มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 16,569 คน ทั่วประเทศ (ข้อมูลจากสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2553) โดยสมาชิก จะต้องจ่ายเงินสมัครสมาชิก แรกเข้า 20 บาท และค่าบำรุงชำระเป็นรายเดือน ในอัตราการเก็บร้อยละ 0.10 บาท ของเงินเดือน (ขั้นต่ำ 15 บาท และสูงสุดไม่เกิน 60 บาทต่อเดือน) โดยเงินเหล่านี้จะนำไปใช้เพื่อดำเนินการให้เป็นประโยชน์แก่สมาชิก เช่น การจัดสวัสดิการให้สมาชิก เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงาน

เกษมสันต์ วิลาวรรณ (2542, น. 125-128) อธิบายบทบาทของสหภาพแรงงานโดยสรุป ดังนี้

1. บทบาทของสหภาพแรงงานที่มีต่อสมาชิกและลูกจ้าง เป็นบทบาทที่สหภาพแรงงานจำเป็นต้องแสดงและกระทำอยู่เสมอ ทั้งในด้านการจัดประชุม การประชาสัมพันธ์ การติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลง การให้คำปรึกษาหารือ การรับฟังและจัดข้อร้องทุกข์ (Grievance) ของสมาชิกรวมทั้งการให้บริการและจัดสวัสดิการอื่น ๆ ให้แก่สมาชิกนอกเหนือจากที่นายจ้างจัดให้ตามข้อตกลง
2. บทบาทของสหภาพแรงงานที่มีต่อสถาบันทางสังคมอื่น ๆ และประเทศชาติ สหภาพแรงงานทั้งหลายจะพยายามรวบรวมและเสนอความคิดเห็นของสมาชิก ที่มีต่อกิจกรรมของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เพื่อให้สถาบันทางสังคมดังกล่าวได้ช่วยเหลือลูกจ้าง หรือพัฒนาชีวิตของลูกจ้างหรือปกป้องสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างอันเป็นส่วนรวมตามอำนาจหน้าที่ของสถาบันสังคมนั้น
3. บทบาททางการเมือง เนื่องจากสหภาพแรงงานเป็นองค์การที่ดำเนินการแบบประชาธิปไตยและเป็นองค์การที่มีพลังกดดัน (Pressure Group) บทบาทที่สหภาพแรงงานมักแสดงออกอีกประการหนึ่ง คือ บทบาททางการเมือง สหภาพแรงงานบางแห่งหรือกลุ่มสหภาพแรงงานในรูปสหพันธ์แรงงาน สมาพันธ์แรงงานหรือสภาองค์การลูกจ้างจะติดต่อหรือสนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองหรือพรรคการเมือง เช่น สภาสหภาพแรงงานในประเทศไทย (Trade Union Congress) ให้การสนับสนุนพรรคแรงงาน (Labour Party) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่สำคัญในอังกฤษ เป็นต้น

สังคิต พิริยะรังสรรค์ (2546, น. 182-198) กล่าวถึงหน้าที่ของสหภาพแรงงานว่าในแต่ละประเทศอาจมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยรวมแล้วไม่ว่าสหภาพแรงงานที่ใดในโลกจะมีวัตถุประสงค์ร่วมกันประการหนึ่งก็คือ เพื่อพิทักษ์รักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ให้แก่มวลสมาชิก พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของสหภาพแรงงานในประเทศไทยเอาไว้ดังนี้ “สหภาพแรงงานต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาและคุ้มครองผลประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้างและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และระหว่างลูกจ้างด้วยกัน”

และยังกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสหภาพแรงงานอังกฤษ ไว้ดังต่อไปนี้คือ

1. เพื่อปรับปรุงเงื่อนไขและให้การคุ้มครองผลประโยชน์ในการสมาคมของมวลสมาชิกทั้งโดยการเจรจาต่อรองร่วม (collective bargaining) การทำข้อตกลง การปฏิเสธการถอนตัว หรือโดยวิธีการใดก็ตามที่เหมาะสม เพื่อที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์ข้างต้น
2. ดำเนินการปรึกษาหารือร่วมกับฝ่ายจัดการในทุกระดับ เพื่อสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของสหภาพแรงงานในการตัดสินใจใด ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อสภาพการทำงานของบรรดาสมาชิก
3. กำหนดและทำการต่อรองข้อแตกต่าง และข้อพิพาทระหว่างสมาชิกสหภาพกับนายจ้างและกับสหภาพแรงงานอื่น ๆ โดยการเจรจาต่อรองร่วมหรือการทำข้อตกลง หรือด้วยวิธีการอื่น ๆ
4. เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่องค์กรของสหภาพแรงงาน
5. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี และการร่วมมือระหว่างสหภาพแรงงานกับองค์กรอื่น ๆ ที่เป็นตัวแทนของคนงาน
6. เพื่อส่งเสริมกฎหมายที่จะยังประโยชน์ให้แก่สมาชิก และเพื่อธำรงรักษากองทุนทางการเมืองเพื่อวัตถุประสงค์ข้างต้น
7. เพื่อให้การช่วยเหลือขบวนการแรงงาน เพื่อก้าวไปสู่สังคมสังคมนิยม (Socialist Society)
8. เพื่อสร้างหลักประกันในเรื่องผลตอบแทนของบรรดาสมาชิกสหภาพแรงงาน
9. เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่คนงานในเรื่องการกระจายดอกผลของอุตสาหกรรมที่พวกเขามีส่วนสร้างขึ้นอย่างเป็นธรรม บนพื้นฐานของการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตร่วมกัน การกระจายผลผลิตและการแลกเปลี่ยนการบริหารจัดการโดยประชาชน ตลอดจนการควบคุม

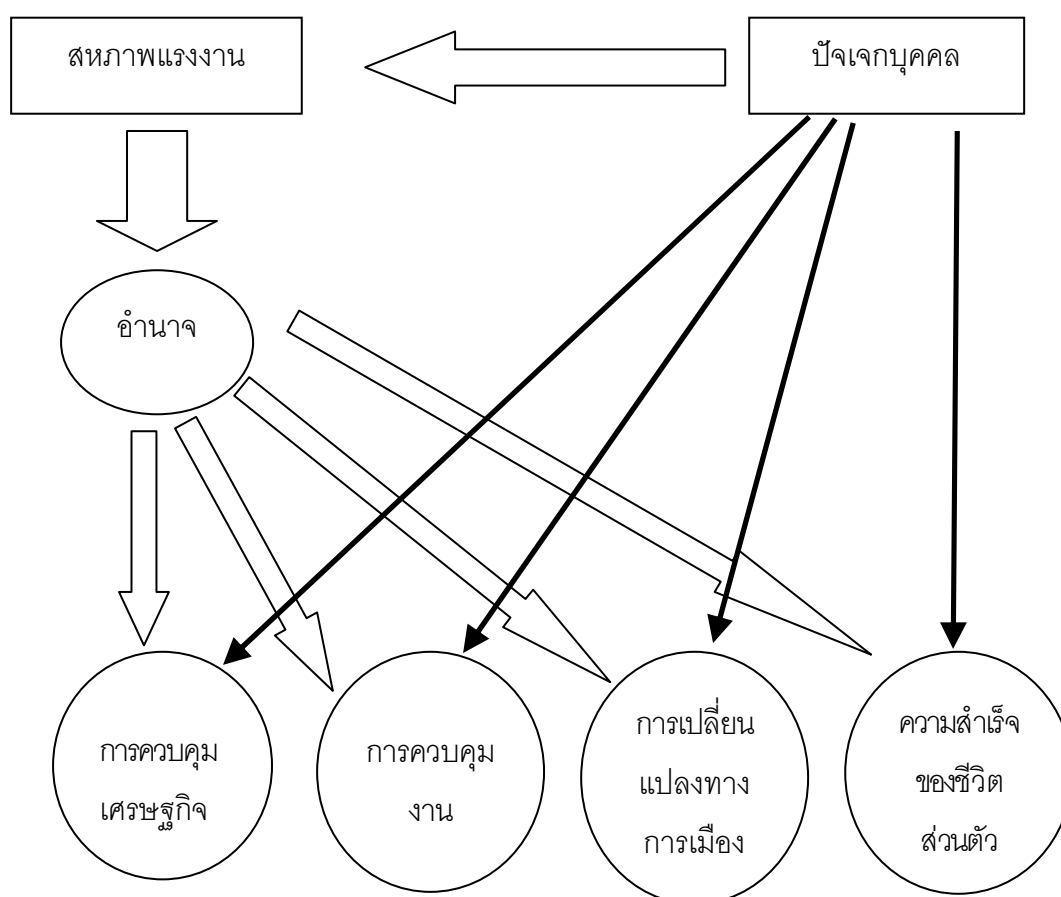
อุตสาหกรรมและการบริการ โดยใช้รูปแบบประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (industrial democracy)

10. จัดหาเครื่องมือเพื่อส่งเสริมมาตรฐานการศึกษาและอำนวยความสะดวกให้แก่บรรดาสมาชิก

11. จัดหากิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและโอกาสให้แก่บรรดาสมาชิก

แม้ว่าสหภาพแรงงานจะมีบทบาทในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่ Salamon (1987, p. 75, อ้างถึงใน สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2546, น. 191) ได้สรุปหน้าที่ของสหภาพไว้ 5 ประการด้วยกัน คือ

ภาพที่ 2.1
หน้าที่ของสหภาพแรงงาน

ที่มา: แรงงานสัมพันธ์: ทฤษฎีและการปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2, น. 191), โดย สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2546, กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกันดิสทริบิวชั่นเซอร์วิส.

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ในแง่อำนาจ (in power terms) เพื่อพิทักษ์รักษา และให้การสนับสนุนปัจเจกบุคคล โดยใช้การเจรจาต่อรองร่วมกับนายจ้างและแสดงบทบาทเป็นกลุ่มพลังภายในสังคม
2. ในแง่การควบคุมทางเศรษฐกิจ (in economic regulation terms) เพื่อบรรลุถึงจุดสูงสุดในเรื่องค่าจ้าง และการจ้างงานของสมาชิกภายใต้กรอบสัญญาการจ้างงาน
3. ในแง่การควบคุมงาน (in job regulation terms) เพื่อตั้งกฎเกณฑ์ร่วม อันเป็นระบบที่ใช้ในการคุ้มครองสมาชิกจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายจัดการ และช่วยให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในองค์กรที่พวกเขาทำงานอยู่
4. ในแง่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (political change) เพื่อไปสู่ความไฝ่ฝันและจินตนาการของสหภาพแรงงาน
5. ในแง่ความสำเร็จของชีวิตส่วนตัว (in self-fulfillment terms) จัดหาเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของปัจเจกบุคคล เพื่อให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

และสำหรับในแง่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (Political Change) นั้น สังคิต พิริยะรังสรรค์ (2546, น. 197-198) อธิบายเพิ่มเติมว่า กระบวนการเรียนรู้ของขบวนการสหภาพแรงงานทั่ว ๆ ไป พบว่าการจะได้มาซึ่งสิทธิใหม่ ๆ นั้นจำเป็นต้องเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง คำถามก็คือ สหภาพแรงงานเป็นพลังของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมหรือไม่ สังคิต พิริยะรังสรรค์ ได้สรุปความเห็นจากนักวิชาการหลายท่าน โดย Jackson เห็นว่า “จุดมุ่งหมายของสหภาพแรงงาน คือ เพื่อเปลี่ยนแปลงหรือช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ในขณะที่ Anderson แย้งว่าสหภาพแรงงาน “ไม่ได้ทำทลายการดำรงอยู่ของสังคม ที่วางอยู่บนพื้นฐานของสังคมชนชั้น พวกเขาเพียงแต่แสดงออกเท่านั้น” โดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่าความขัดแย้งระหว่างแรงงานกับทุนที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลายาวนานในสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งบางครั้งถูกเรียกขานว่าเป็นสงครามระหว่างชนชั้นคนงานกับนายทุนนั้นในปัจจุบันได้ค่อย ๆ ถูกพัฒนาไปเป็นระบบการร่วมมือระหว่างลูกจ้างกับฝ่ายจัดการ สหภาพแรงงานจึงต้องใช้ความระมัดระวังในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกด้านหนึ่ง ด้วยการให้การคุ้มครองงานอาชีพและเศรษฐกิจของพวกเขา โดยผ่านการเจรจาต่อรองร่วมกับฝ่ายจัดการ ในขณะเดียวกันสหภาพแรงงานก็ต้องใช้สิทธิพลทางอ่อนกับรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลยอมรับนโยบายที่จะปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีพ และความมั่นคงในการทำงานของลูกจ้างไปพร้อม ๆ กัน และในประเศยุโรป สหภาพแรงงานจำนวนมากได้ร่วมงานทางการเมืองกับพรรคแรงงาน (Labour Party) พรรคสังคมนิยม (Social Democrat Party) พรรคสังคมนิยม (Socialist Party) และพรรค

คอมมิวนิสต์ (Communist Party) มีสหภาพแรงงานส่วนน้อยที่ร่วมงานกับพรรคอนุรักษนิยม (Conservative Party)

นิคม จันทรวาท และคณะ (2534, น. 27) ได้สรุปบทบาทของสหภาพแรงงานต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาทการพัฒนาขบวนการแรงงาน ซึ่งได้แก่ บทบาทการเคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ของผู้ใช้แรงงานโดยส่วนรวม บทบาทการเป็นผู้นำแรงงานในองค์กรแรงงาน บทบาทการช่วยเหลือผู้ใช้แรงงานที่มีสหภาพแรงงานและไม่มีสหภาพแรงงาน

2. บทบาทในสถานประกอบการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การควบคุมตรวจสอบ และปกป้องผลประโยชน์ของสถานประกอบการ

3. บทบาทต่อสังคม ได้แก่ การเคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน และบทบาทช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ

แล ดิลกวิทยรัตน์ (2524, อ้างถึงใน จุฑา มนัสไพบุลย์, 2524, น. 43) กล่าวโดยสรุปว่า สหภาพแรงงานมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมืองแน่นอน ดังนี้

1. สหภาพแรงงานในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ แม้ว่าจะทำงานต่างประเภทหรือต่างบริษัทกัน แต่ลูกจ้างนั้นเหมือนกันอย่างหนึ่ง นั่นคือความเป็นผู้กินเงินเดือน การเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกี่ยวกับเงินเดือน ค่าจ้าง สวัสดิการ หรือสภาพการทำงาน ตลอดจนเงินประกันสังคม ค่าชดเชย และเงินทุนทดแทน ย่อมกระทบลูกจ้างทั่วหน้ากัน ลูกจ้างจึงมีพันธะที่จะต้องรักษาผลประโยชน์เหล่านี้ร่วมกัน และในเมื่อสหภาพแรงงานเป็นองค์กรของลูกจ้างที่ทำหน้าที่คุ้มครองและแสวงหาผลประโยชน์ให้กับลูกจ้าง สหภาพแรงงานจึงต้องมีหน้าที่ที่จะกระทำการให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าวของลูกจ้างด้วย และโดยเหตุนี้สหภาพแรงงานจึงเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของลูกจ้าง

2. กลุ่มผลประโยชน์กับการต่อสู้ทางการเมือง กล่าวคือ นอกจากกลุ่มของลูกจ้างแล้ว กลุ่มผลประโยชน์ยังประกอบด้วย กลุ่มคนที่มีผลประโยชน์อย่างอื่น ๆ ร่วมกันอีก เช่น กลุ่มนายจ้าง ซึ่งได้แก่ สมาคมนายจ้าง สมาคมอุตสาหกรรมไทย สมาคมสิ่งทอ กลุ่มเกษตรกรชาวนา สมาคมชลประทานราษฎร ซึ่งประกอบด้วยเกษตรกรผู้ใช้น้ำร่วมกัน สหกรณ์ผู้ผลิตต่าง ๆ หรือแม้แต่สหพันธ์ชาวนาชาวไร่ที่เลิกไปแล้ว กลุ่มเจ้าของที่ดิน ก็เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง

ในการรักษาผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ มีวิธีการต่าง ๆ กันไปแล้วแต่ความหนักเบาของปัญหา ตัวอย่าง กรณีปัญหาของลูกจ้าง หากเป็นเรื่องที่แก้กันได้ภายในโรงงาน หรือในบริษัทการเรียกร้องและการเจรจาต่อรองกันภายใน ก็เป็นมาตรการที่เพียงพอ

ถ้าหากแก้ไขไม่ได้ ก็อาจต้องรวมตัวกันแก้ในระดับสหพันธ์ ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างสหภาพในกิจการเดียวกัน แต่ถ้าหากไม่เป็นผลก็อาจต้องทำการต่อสู้กับบริษัท ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ หลักการก็คือ พยายามโน้มน้าวมติมหาชนและรัฐบาลให้ออกคำสั่ง หรือกฎหมายสนับสนุนการกระทำของตน ไม่แต่เพียงองค์กรของลูกจ้าง องค์กรของชาวนาของนายจ้าง ของเจ้าของที่ดินจนแม้องค์กรของข้าราชการ อย่างสมาคมข้าราชการพลเรือนก็อาจเรียกร้องเอากับรัฐบาลได้ ตามวิถีทางประชาธิปไตย ดังเช่นที่ปรากฏอยู่

เมื่อใดก็ตาม ที่มีการเรียกร้องหรือโน้มน้าวให้รัฐบาลใช้อำนาจรัฐ ก่อประโยชน์ให้กลุ่มคน เช่น ออกคำสั่ง หรือออกกฎหมายใด ๆ เมื่อนั้นก็ได้ชื่อว่า เป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมืองแล้ว ดังนั้น การที่กลุ่มสหภาพแรงงานเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมายหรือออกกฎหมายใหม่ เช่น แก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ ออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคม จึงเป็นการกระทำทางการเมืองของสหภาพ

โดยที่ในสังคมมีคนหลายกลุ่ม หลายฝ่าย การเรียกร้องของฝ่ายหนึ่ง อาจขัดผลประโยชน์ของอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ ทำให้เกิดการต่อต้านกันขึ้น แต่ละฝ่ายจึงต้องพยายามหาเสียงสนับสนุนตน โดยการโน้มน้าวความเห็นใจจากฝ่ายกลาง ที่ไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งหรือประชาชนอื่น ๆ ความพยายามกระทำดังกล่าวเรียกว่า การต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในระบอบประชาธิปไตย ที่ว่าความขัดแย้งทางการเมืองเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (และไม่ควรหลีกเลี่ยง) ในระบอบประชาธิปไตย ก็เพราะระบบนี้ยอมรับการมีผลประโยชน์และความคิดแตกต่างกัน รวมทั้งยอมรับการนำเอาความขัดแย้งมาแสดงออกให้ปรากฏ หากไม่มีความขัดแย้งออกมาให้เห็น ก็ชวนให้คิดไปได้ว่า ความขัดแย้งและความไม่พอใจ ถูกบีบบังคับหรือเก็บกดเอาไว้ เพราะสังคมที่ราบรื่นไม่มีความขัดแย้งนั้นไม่มี และระบบที่เก็บกดความขัดแย้งไว้ไม่ให้ปรากฏนั้น ย่อมไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การเรียกร้องผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มจะสำเร็จได้ ก็ด้วยความพยายามและความสามารถที่จะโน้มน้าวรัฐบาลและประชาชน หรือที่เรียกว่า สร้างมติมหาชนให้คล้อยตาม ทางหนึ่งที่จะทำให้การดังกล่าวบรรลุผล ก็จะต้องมีองค์กรดำเนินงานประจำทั้งในแง่การรวบรวมข่าวสารข้อมูล การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ การกระทำดังกล่าวนี้จะสำเร็จลงได้ก็ต้องมีการจัดตั้งพรรคการเมือง

อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในการสร้างอำนาจต่อรองให้กับผลประโยชน์ของกลุ่ม ในแง่ดี พรรคการเมืองสามารถสร้างความเข้าใจกับคนทั่วไปได้ มีประสิทธิภาพกว่าองค์กรผลประโยชน์อื่น ๆ เพราะเชี่ยวชาญงานโน้มน้าว มติมหาชน และมีข้อมูล

อยู่มาก ผู้คนพร้อมที่จะรับฟัง เพราะเห็นว่าเป็นทางเลือกทางหนึ่งในการตัดสินใจว่า จะลงคะแนนเสียงให้ใคร นอกจากนั้น พรรคการเมืองอาจมีสิทธิพิเศษที่จะถือโอกาสแถลงความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์เป็นคราว ๆ ไป ในการปราศรัย แต่ในสังคมที่ยังมีการแตกแยกอยู่มาก ในกลุ่มคนอาชีพเดียวกัน ยังไม่มีการจัดตั้งรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมาในสถานการณ์เช่นนี้ อาจทอนความเข้มแข็งหรืออย่างน้อยก็ไม่เข้มแข็งเท่าที่หวังไว้ ทั้งนี้เพราะอาจยั่วให้มีการแข่งขันกันตั้งพรรคการเมืองในอาชีพเดียวกันได้ จะอย่างไรก็ตาม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคนที่มียุทธประโยชน์ร่วมกันอย่างกลุ่มลูกจ้าง จะเป็นเครื่องมือตัดสินใจชี้ขาดภาระหน้าที่ของพรรคการเมืองของลูกจ้างจึงมิใช่เพียงแต่การต่อสู้ไปข้างหน้าอย่างเดียว หากแต่ต้องเหลียวหลังกลับมาสร้างความเข้มแข็งให้กับลูกจ้างพร้อมกันไป

สรุปได้ว่า จากประสบการณ์ในอดีตของขบวนการแรงงาน ทั้งในอารยประเทศ และในประเทศไทยเอง ต่างก็ชี้ชัดว่า สหภาพแรงงานกับการเมืองนั้นแยกกันไม่ออก การเกิด เติบโต เสื่อมถอย และการสิ้นสุดของขบวนการสหภาพแรงงานในอดีต ล้วนแล้วแต่เป็นไปตามการขึ้นลงของสภาพการณ์ทางการเมืองทั้งสิ้น ภาระหน้าที่ของสหภาพแรงงาน จึงมิใช่เพียงแต่การตั้งคำถามว่าสหภาพแรงงานเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ แต่ควรถามว่า สหภาพแรงงานควรจะเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างไร จึงจะอยู่ในฐานะกำหนดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นประโยชน์ต่อลูกจ้างและสังคมเป็นส่วนรวม ตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนั้น เกษมสันต์ วิลาวรรณ (2519, น. 5-6, อ้างถึงใน สุชาติ หล่อโลหาร, 2527, น. 62) กล่าวว่า สหภาพแรงงานควรมีบทบาทในทางการเมืองหรือไม่ เป็นปัญหาที่มีการถกเถียงกันตลอดมาสำหรับนักสหภาพแรงงานทั่วโลก ฝ่ายที่อ้างว่าควรก็ให้เหตุผลว่าสหภาพแรงงานนั้นโดยตัวของมันเองเป็นหน่วยงานทางการเมืองอยู่แล้ว เพราะสหภาพแรงงานเป็นกลุ่มชนซึ่งแยกไม่ออกแบ่งไม่ชัดว่าเป็นลูกจ้างหรือประชาชนในขณะใดโดยเฉพาะประเทศที่มีพรรคการเมืองชื่อพรรคกรรมกร (Labour Party) เช่น อังกฤษ ออสเตรเลีย เป็นต้น สหภาพแรงงานบางประเทศก็อ้างว่าอ่อนแอพึ่งพลังของตนเองในชั้นออกกฎหมายเพื่อประโยชน์ของลูกจ้างไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยพรรคการเมืองเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่วนฝ่ายที่อ้างว่าไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมืองก็ให้เหตุผลว่าสหภาพแรงงานนั้นเป็นองค์การเพื่อประโยชน์ของลูกจ้าง โดยเฉพาะ จึงเป็นเรื่องระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ถ้าลูกจ้างทำงานดีมีความเป็นอยู่ดี และได้รับการยอมรับนับถือแล้ว ก็เป็นอันสมความปรารถนาของลูกจ้าง ส่วนการที่รัฐจะช่วยเหลือลูกจ้างเพียงใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจของลูกจ้างในฐานะประชาชนผู้เลือกตั้งอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องแสดงในฐานะสหภาพแรงงานอีก ถ้าสหภาพแรงงานยุ่งเกี่ยวกับการเมืองจะทำให้เกิดการแก่งแย่งในบรรดาผู้นำสหภาพแรงงานหรือทำให้ผู้นำ

สหภาพแรงงานหลังตัวลิ้มดำเนินการในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกโดยแท้ และบางครั้งเมื่อระบอบการเมืองผันผวนไป สหภาพแรงงานที่เคยร่วมมือหรือสนับสนุนกับฝ่ายตรงข้ามกับผู้มีอำนาจใหม่อาจต้องล้มเลิกหรือสูญเสียสิทธิหรืออำนาจบางอย่างไปก็ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปบทบาทของสหภาพแรงงานได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทที่มีผลต่อสมาชิกและลูกจ้าง บทบาทต่อองค์กรหรือสถานประกอบการ บทบาททางสังคม และที่สำคัญคือบทบาททางการเมือง ทั้งที่เป็นทางการเมืองและไม่เป็นทางการเมือง ที่ในอดีตจนถึงปัจจุบันสหภาพแรงงานได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแยกขาดจากกันเสียมิได้ ทั้งนี้ล้วนแล้วขึ้นอยู่กับการจัดการและกลุ่มผลประโยชน์ ณ ขณะนั้น ซึ่งในการศึกษาผลงานจากนักวิชาการข้างต้นและในลำดับถัดไปนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางด้านความรู้ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงานก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ ที่จะทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากหรือน้อย จึงเป็นที่มาของการกำหนดตัวแปรด้านความรู้ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงาน กฟผ. ในครั้งนี้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกสหภาพแรงงาน กฟผ. หรือไม่ อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

คัพทานุกรมสื่อสารมวลชน ได้ให้ความหมายว่าของคำว่า “การแสวงหาข่าวสาร” หมายถึง กระบวนการที่ผู้รับสารหรือมวลชนสนใจใคร่ทราบเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ และแสวงหาข่าวสารนั้นจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การแสวงหาข่าวสารจึงเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าประชาชนเลือกใช้สื่อและเนื้อหาข่าวสารอย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น (สนั่น ปัทมะทิน, 2520, น. 48, อ้างถึงใน สุภา กิจวรเกียรติ, 2545, น. 22-23)

Atkin (1973, อ้างถึงใน ศศิณีย์ อุดมศักดิ์, 2545, น. 8-9) กล่าวว่า บุคคลจะเลือกรับข่าวสารใดจากสื่อมวลชนนั้น ขึ้นอยู่กับการคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลรางวัลตอบแทน (Reward Value) กับการลงทุนลงแรง (Expenditures) และภาระผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ (เช่น การได้รับข่าวสารหรือความบันเทิงที่ต้องการ) สูงกว่าการลงทุนลงแรง (เช่น การต้องลงทุนซื้อหาเพื่อให้ได้มา) หรือการต้องใช้ความพยายามที่จะรับรู้หรือทำความเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสาร นั้น (Information Seeking) แต่ถ้าผลประโยชน์ที่ได้รับน้อยกว่าการลงทุนลงแรง บุคคลอาจเฉยเมยต่อข่าวสารนั้น (Information Ignoring) ในกรณีนี้ที่บุคคลเห็นว่าการรับข่าวสารนั้นก่อให้เกิดภาระผูกพัน เช่น ทำให้เกิดความไม่พอใจไม่สบายใจ

หรือความไม่แน่ใจมากขึ้น ก็อาจใช้วิธีหลีกเลี่ยงข่าวสารนั้น (Information Avoidance) ในบางครั้ง ถ้าหากว่าความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงหรือไม่รับข่าวสารต้องลงทุนลงแรงมากกว่าการรับข่าวสารนั้น บุคคลอาจต้องยอมรับข่าวสารนั้นทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ (Information Yielding) เช่น การยอมดูโฆษณาที่ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ในโทรทัศน์ เนื่องจากซีเกียจเปลี่ยนช่อง หรือเพราะว่าหมุนไปช่องไหน ๆ ก็เจอแต่โฆษณาก็เลยจำใจต้องนั่งดูทั้ง ๆ ที่ไม่ชอบ

และ Atkin (1973, อ้างถึงใน ภควดี สุวรรณโสภณ, 2544, น. 33-34) ยังชี้ให้เห็นว่าการแสวงหาข่าวสารหรือความต้องการสื่อสารมวลชนของปัจเจกบุคคลนั้น คือ ต้องการได้รับข่าวสาร (Information) และความบันเทิง (Entertainment) ความต้องการข่าวสารเกิดจากความไม่รู้หรือไม่แน่ใจ (Uncertainty) ของปัจเจกบุคคลที่มาจาก

1. การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างระดับความรู้ของปัจเจกบุคคลขณะนั้นกับความต้องการที่อยากจะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญก็ยิ่งอยากมีความรู้ความแน่ใจสูง และ

2. การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างความรู้ที่มีอยู่ของปัจเจกบุคคลขณะนั้นกับความรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลนั้น ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Intrinsic Uncertainty)

สำหรับความต้องการได้รับความบันเทิงของปัจเจกบุคคลนั้น มาจากการกระตุ้นอารมณ์แห่งความรื่นเริงบันเทิงใจที่เกิดจากการมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างสภาวะที่เป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลขณะนั้น กับระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ (Intrinsic Desire)

ข่าวสารที่จะลดความไม่รู้หรือไม่แน่ใจที่เกี่ยวข้องกับความสนใจภายในบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงสนุกสนานส่วนตัว (Intrinsic Desire) นั้น เรียกว่า “ข่าวสารที่ให้ความพึงพอใจทันทีในเชิงการบริโภค” (Immediate Consummatory Gratifications) ส่วนข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้น เรียกว่า “ข่าวสารที่ใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ” (Instrumental Utilities)

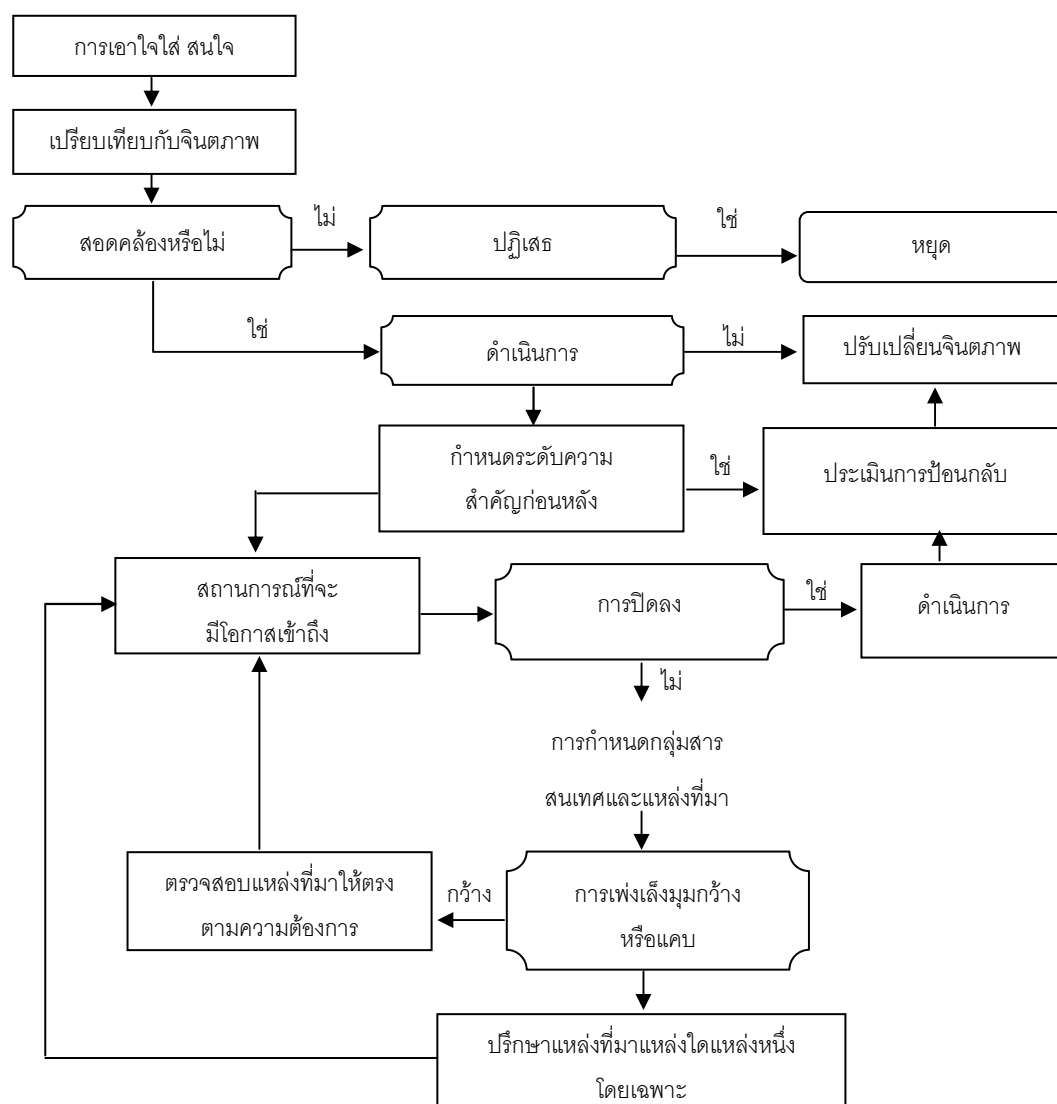
นอกจากนั้น แนวคิดในรูปแบบจำลองของ Donohew and Tipton (1973, อ้างถึงใน สุภา กิจวรเกียรติ, 2545, น. 23-26) ซึ่งว่าด้วยการแสวงหา การหลีกเลี่ยง และการจัดกระบวนการสารสนเทศ แบบจำลองนี้อาจชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญได้ว่า มีที่มาอย่างน้อยส่วนหนึ่งก็จากแบบแผนทางจิตวิทยาสังคมว่าด้วยการลงรอยกันของทัศนคติ ข้อสมมติอันสำคัญข้อหนึ่งของทฤษฎีนี้

ก็เช่นว่า บุคคลหนึ่งมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงความไม่ลงรอยกันของข่าวสารกับความเป็นจริง ตามที่อยู่ในจินตภาพของเขา และความไม่ลงรอยกันทำให้เขารู้สึกว่าตัวเองถูกคุกคามมากจนเกินไป

ส่วนประกอบสำคัญของรูปแบบจำลองนี้ เริ่มจากคำว่า “จินตภาพ” (image) หรือ “จินตภาพของความเป็นจริง” (image of reality) ซึ่ง Sparks et al. (สุภา กิจวรเกียรติ, 2545, น. 23-24) สรุปว่า “จินตภาพคือภาพที่สร้างขึ้นในระบบความคิดที่เสมือนกับวัตถุ หรือเหตุการณ์จริง จินตภาพทำให้เรามีความรู้สึกว่าได้สัมผัสกับความจริงนั้น ความเข้าใจเรื่องจินตภาพเป็นพื้นฐานของความเข้าใจอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อบุคคล จินตภาพเกิดขึ้นมักเกิดควบคู่ไปกับอารมณ์ และมีผลต่อความเชื่อของผู้รับสาร” ในส่วนแรกของจินตภาพจะเป็นผลของประสบการณ์ตลอดชีวิตของแต่ละบุคคลและประกอบด้วย “เป้าหมาย ความเชื่อ และความรู้” ซึ่งบุคคลผู้นั้นได้สะสมมา ส่วนที่สองของจินตภาพประกอบด้วย ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองหรือความคิดส่วนตัว (self concept) ของปัจเจกบุคคล ซึ่งรวมทั้งการประเมินค่าความสามารถของตนเองในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในส่วนที่สาม จินตภาพของความเป็นจริงประกอบด้วย “กำหนด” ไว้ในการใช้ข่าวสาร ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในการแสวงหาและในการจัดกระบวนการสารสนเทศ

การแสวงหาข่าวสารนั้น แต่ละบุคคลจะมีวิธีการหรือกลยุทธ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งในแบบจำลองนี้ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างวิธีการหรือกลยุทธ์ที่ใช้ทั้งในมุมกว้างและในมุมแคบ แต่ละบุคคลจะเริ่มค้นรวบรวมแหล่งที่มาของสารต่าง ๆ เท่าที่จะเป็นไปได้ไว้ ทบทวนแหล่งที่มาของสารที่ได้จัดรวมไว้และเลือกว่าจะใช้แหล่งสารใด สำหรับวิธีการที่ใช้ในมุมแคบ แหล่งสารแหล่งเดียวจะถูกนำมาพิจารณาเป็นจุดเริ่มต้นและแสวงหาต่อไป โดยใช้แหล่งที่มาของสารนั้นเป็นฐานสำหรับการแสวงหาข่าวสาร ในแบบจำลองนี้ คำว่า “การปิดลง” (closure) ใช้เพื่อให้หมายถึงจุดเมื่อผู้แสวงหาข่าวสารหยุดพฤติกรรมการแสวงหาข่าวสารอีกต่อไป

ภาพที่ 2.2
แบบจำลองการแสวงหาข่าวสารของต้นเนอฮูและทิปตัน

ที่มา: การสื่อสารสำหรับการศึกษารสื่อสารมวลชน, โดย เดนิส แมคเคเวล และ สเวน วินดาห์ล, แปลโดย สอนิต ยมาภัย และ ระวีวรรณ ประกอบผล, 2528, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อ้างถึงใน การศึกษาพฤติกรรมแสวงหาข่าวสารเพื่อการงานทำจากนิตยสารและหนังสือพิมพ์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาปีการศึกษา 2543 (น. 25), โดย สุภา กิจวรเกียรติ, 2545, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ.

จากแบบจำลองข้างต้น การเริ่มต้นของกระบวนการแสวงหาข่าวสารเกิดขึ้นเมื่อแต่ละบุคคลเปิดรับสิ่งเร้ากลุ่มหนึ่งโดยที่เราอาจจะให้ความสนใจหรือไม่ต่อสิ่งเร้านั้นก็ได้ ต่อมาบุคคลนั้นจะเปรียบเทียบสิ่งเร้า (ข่าวสาร) กับจินตภาพของเขา ตรงจุดนี้จะมีการตรวจสอบความสอดคล้องและความเกี่ยวพันกันระหว่างสิ่งเร้ากับจินตภาพ เนื้อหาของข่าวสารใดที่มีลักษณะคลุมเครือเกินไปหรือไม่มีความสำคัญพอที่จะถูกตัดออกไป รวมทั้งที่มีความจำเเน่เพื่อที่จะถูกตัดออกไปด้วย ในเมื่อสิ่งเร้าใดถูกปฏิเสธก็จะนำไปสู่การสิ้นสุดกระบวนการ (หยุด) ในขั้นต่อมาจะมีการตั้งคำถามว่าสิ่งเร้านั้นจะทำให้ต้องมีการดำเนินการอีกหรือไม่ ถ้าคำตอบ “ไม่” ผลของสิ่งเร้านั้นก็คือ การเพิ่มขึ้นของจินตภาพ เช่น ประสบการณ์ ความคิดเกี่ยวกับตัวเอง จะมีส่วนในการกำหนดว่าจะต้องดำเนินการต่อไป ในขณะที่บุคคลนั้นให้คำตอบในทางบวกต่อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินการนั้น หากสมมติว่าบุคคลนั้นให้ความสำคัญต่อสิ่งเร้าในระดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งเร้าอื่น ในการประเมินสถานการณ์โดยมีคำถามว่า “คำถามข้อใดที่จะต้องตอบ บุคคลนั้นอาจเลือกใช้วิธีการปิด” เมื่อคิดว่าตนเองมีข่าวสารเพียงพอแล้วหรืออาจเลือกที่จะใช้การแสวงหาข่าวสารเพิ่มเติมอีก ในกรณีที่บุคคลนั้นต้องการข่าวสารเพิ่มเติมอีกและพิจารณาเพื่อประเมินแหล่งข่าวสารที่มีอยู่ว่าแหล่งสารใดเป็นแหล่งที่ตนเองต้องการ เพื่อที่จะตอบคำถามของตนเอง หากแหล่งข่าวสารมีมากกว่า 1 แหล่ง บุคคลนั้นจะต้องตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการหรือกลยุทธ์ใด (มุกกว้างหรือมุกแคบ) ในการแสวงหาข่าวสารที่ต้องการในการเลือกวิธีการหรือกลยุทธ์ ซึ่งบุคคลนั้นก็อาจจะมาถึงจุดปิดได้ หลังจากที่ได้มีการดำเนินการบางอย่างไปแล้ว ขณะเดียวกันบุคคลนั้นอาจจะสนใจในปฏิกิริยาย้อนกลับ (Feedback) จากการดำเนินการนั้น ๆ ทำให้เขาสามารถประเมินสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ประสิทธิภาพหรือผลของการกระทำของตนเองเป็นต้น และในจุดนี้เขาอาจตัดสินใจได้ว่าข่าวสารของตนมีประโยชน์หรือสอดคล้องกับการกระทำของตนเองหรือไม่ในขั้นตอนสุดท้ายกระบวนการดังกล่าวอาจมีผลต่อการปรับเปลี่ยนจินตภาพของเขา ประสบการณ์ใหม่ ๆ อาจจะเปลี่ยนการรับรู้ที่แต่ละบุคคลมีต่อสิ่งแวดล้อม และความคิดส่วนตัวของเขาเองก็ได้ นอกจากนี้ในการแสวงหาข่าวสารของแต่ละบุคคลอาจมีการปรับเปลี่ยนหรือเสริมสร้างมากยิ่งขึ้นเมื่อผลลัพธ์ของกระบวนการแสวงหาข่าวสารเสร็จสมบูรณ์แล้ว

โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า การแสวงหาข่าวสารหรือการเลือกรับข่าวสารนั้น นอกจากเพื่อสนับสนุนทัศนคติหรือความคิดความเข้าใจที่มีอยู่เดิมแล้ว ยังเป็นการแสวงหาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในทางอื่น ๆ เช่น เพื่อให้มีความรู้ ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งเพื่อสนองความสนใจส่วนบุคคล และเพื่อความบันเทิงด้วย นอกจากนี้การที่บุคคลใดจะ

ตัดสินใจแสวงหาข่าวสาร เหนยเมยต่อข่าวสาร หรือหลีกเลี่ยงการเปิดรับข่าวสารนั้น ขึ้นอยู่กับ การประเมินเปรียบเทียบถึงความพยายามที่ใช้และผลตอบแทนในการที่จะรับรู้ข่าวสารใด ๆ ด้วย

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ การแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมือง หมายถึง ความสนใจ ติดตามและแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ของสมาชิกสหภาพแรงงาน กฟผ. ผ่านสื่อและ ช่องทางต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูล ข่าวสารที่แสวงหามาสนับสนุนทัศนคติหรือความเข้าใจที่มีอยู่เดิม ตลอดจนความรู้ของตนเอง ในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับสหภาพ แรงงาน กฟผ.

แนวคิดและทฤษฎีการเปิดรับสื่อ

ในปัจจุบันข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ที่จะทำให้คนเรารู้เท่าทันกับ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้เราก้าวหน้าทันสังคมและโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างเข้าใจ ช่วยในการตัดสินใจ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และยังทำให้เรามีความต้องการข่าวสารมากขึ้น ตามไปด้วย ดังที่ Atkin (1973, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2540) ได้กล่าวว่า บุคคลยิ่งเปิดรับ ข่าวสารมากเท่าใด ก็ยิ่งมีความรู้และเท่าทันสภาวะแวดล้อมมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเท่านั้น และ ข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้นจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด และการแก้ปัญหาต่าง ๆ และบุคคลยิ่งเปิดรับข่าวสารมากยิ่งมีหูตา กว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจสภาพแวดล้อม จะเป็นคนที่มีความทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ มากกว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเปิดรับสื่อที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับ กระบวนการเลือกสรรข่าวสาร (Selective Processes) ของ Klapper (1960, อ้างถึงใน จารุวรรณ ปวรจารย์, 2543, น. 16) ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเลือกเปิดรับหรือเลือกใช้ (Selective Exposure) บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อ และข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ตามความสนใจ และความต้องการของตนเอง ซึ่งโดยทั่วไปใน การเปิดรับสื่อของผู้รับสารนั้น มักจะเลือกรับสิ่งที่สนับสนุนความคิด ความเชื่อ และทัศนคติเดิม ของตนที่มีอยู่ก่อนแล้ว และพยายามหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับความคิดเห็น ความเชื่อ และ ทัศนคติเพื่อความสบายใจ และความพึงพอใจในการเปิดรับสาร นอกจากนั้นการเลือกรับสื่อ ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย เช่น ระดับการศึกษา อายุ อาชีพ รายได้ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น

2. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception) เมื่อบุคคลเปิดรับสื่อจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจมีการเลือกรับรู้และเลือกตีความตามประสบการณ์ของแต่ละคน เพราะความหมายของสื่อที่ส่งไปไม่ได้อยู่ที่ตัวอักษร รูปภาพ หรือคำพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้รับสารด้วยว่าจะมีการตีความสื่อที่ได้รับมาตามความเข้าใจของตนเอง หรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ความเชื่อ ความต้องการ สภาวะอารมณ์ และแรงจูงใจของตนในขณะนั้น

3. การเลือกจดจำ (Selective Retention) หลังจากที่บุคคลได้เลือกเปิดรับ เลือกรับรู้ และตีความหมายสื่อแล้ว ก็จะเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารที่สอดคล้องและตรงกับความคิดเห็น ความเชื่อ ทัศนคติ ความเข้าใจ และประสบการณ์ของตนมากกว่าที่จะจดจำในสิ่งที่ขัดแย้ง เพื่อที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็มักจะลืมเนื้อหาสาระที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยเสริมให้ทัศนคติหรือความเชื่อเดิมของผู้รับสารมั่นคงยิ่งขึ้น

Katz et al. (1975, อ้างถึงใน จารุวรรณ ปวรจารย์, 2543, น. 17) กล่าวว่า ความต้องการเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั้น มีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ทางสังคมโดยได้สรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสองเท่าที่มีผู้ศึกษาไว้ว่า ประกอบด้วย

1. สถานการณ์ทางสังคมมีความขัดแย้ง วุ่นวายสับสน ทำให้บุคคลได้รับความตึงเครียดและแรงกดดัน บุคคลจึงต้องการผ่อนคลายด้วยสื่อ
2. สถานการณ์ทางสังคมทำให้บุคคลรู้สึกตระหนักถึงปัญหาที่ควรระมัดระวัง บุคคลจึงต้องการข่าวสารนั้นได้มาด้วยการเปิดรับสื่อ
3. สถานการณ์ทางสังคม ทำให้โอกาสในอันที่จะสนองความต้องการต่าง ๆ ในชีวิตจริงของบุคคลน้อยลง บุคคลจึงต้องหันไปใช้สื่อเพื่อทดแทนหรือชดเชยความต้องการเหล่านั้น
4. สถานการณ์ทางสังคมทำให้เกิดค่านิยมบางประการ ซึ่งการใช้สื่อเป็นการแสดงถึงการยืนยันการเสริมย้ำค่านิยมดังกล่าว
5. สถานการณ์ทางสังคมทำให้เกิดความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของสื่อในการรักษาค่านิยมของกลุ่มไว้

นอกจากนั้น ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรม的开รับสื่อและข่าวสาร ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้อย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

Hunt and Ruben (1993, p. 51) ได้กล่าวว่า การเลือกเปิดรับของบุคคลเป็นผลมาจากความต้องการ (Need) ทางกายและทางใจเพื่อตอบสนองความต้องการของเราเอง ในส่วนของทัศนคติและค่านิยม (Attitude and Values) คือ หลักพื้นฐานที่เรายึดถือ เป็นความรู้สึกที่เราควรจะทำหรือไม่ควรทำอะไรในการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและคน ดังนั้น ทัศนคติและค่านิยมจึงมี

อิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้สื่อมวลชน โดยที่มนุษย์ทุกคนมีเป้าหมาย (Goals) สำหรับการดำเนินชีวิตทั้งในเรื่องอาชีพ การเข้าสมาคม การพักผ่อน เป้าหมายของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เรากำหนดขึ้นมาจะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อมวลชนด้วย นอกจากนี้ลีลาในการสื่อสาร (Communication Style) สภาวะ (Context) ประสบการณ์และนิสัย (Experience and Habit) ก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและข่าวสารด้วย สอดคล้องกับความเห็นของ Macomb and Becker (1979, pp. 51-52) ว่าบุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเพื่อตอบสนองความต้องการ 6 ประการ คือ

1. เพื่อต้องการรับรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ ทันสมัย และรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรรู้
2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้
3. เพื่อการพูดคุยสนทนา (Discussion) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้บุคคลมีข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นในชีวิตประจำวันได้
4. เพื่อต้องการการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปได้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวและในสังคม
5. ต้องการเสริมสร้างความคิดเห็นหรือสนับสนุนการตัดสินใจที่ตนเองได้กระทำไปแล้ว (Reinforcement)
6. เพื่อต้องการความบันเทิง (Entertainment) เพื่อความเพลิดเพลิน รวมทั้งการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อผ่อนคลายความเครียด

แนวคิดเรื่องข่าวสารทางการเมือง

ในแง่ของการสื่อสาร ข่าวสารมีลักษณะเป็นสารอย่างหนึ่งที่ส่งมาตามสื่อต่าง ๆ ในรูปลักษณะของสัญลักษณ์หรือสัญญาณ ดังนั้น ข่าวสารจึงหมายถึง “เนื้อหา” ของสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร

จากรูรณ ปวรจารย์ (2543, น. 14-15) ได้สรุปแนวคิดจากนักวิชาการต่าง ๆ ไว้ ดังนี้ Schramm and Roberts อธิบายว่า ข่าวสาร หมายถึง เนื้อหาอะไรก็ได้ที่จะช่วยลดความไม่แน่ใจหรือจำนวนทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ในสถานการณ์หนึ่ง ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพที่ชัดเจน

ขยายภาพแวดล้อมที่เขาเกี่ยวข้องและช่วยกำหนดพฤติกรรมที่เขาควรจะทำในสถานการณ์นั้นๆ ทางด้าน Chaffee ได้ให้คำนิยามที่ชี้เฉพาะเจาะจงลงไปถึง “ข่าวสารการเมือง” โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ระบบของ David Easton ว่า ข่าวสารการเมืองเป็นความรู้ของสมาชิกในระบบการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใด ในสถานะของระบบจะเห็นได้ว่า Schramm และ Chaffee ต่างก็ให้ความหมายของข่าวสารทางการเมืองไว้ใกล้เคียงกัน ซึ่ง Schramm เน้นว่าข่าวสารจะทำให้เกิดความชัดเจนในอันที่จะช่วยกำหนดพฤติกรรมที่ควรทำในสถานการณ์นั้นๆ โดยที่ Chaffee เน้นถึงความรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระบบการเมือง

นักรัฐศาสตร์หลายคนจัดเอา “ข่าวสาร” เป็นทรัพยากรทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองของบุคคล ข่าวสารจะช่วยลดความไม่แน่ใจและช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ความรู้สึกไม่แน่ใจทางการเมือง ความรู้สึกว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับการเมือง เป็นที่มาสำคัญของความนิ่งเฉยทางการเมือง ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงไม่สามารถจะเป็นไปได้ ถ้าประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้ถึงความเป็นไปของการเมืองการปกครองบ้างเลย (Barber) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Almond and Werba ที่พบว่าความรู้สึกมีความสามารถทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นความรู้สึกทางการเมืองที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการมีข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและกระบวนการทางการเมือง รวมทั้งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสารในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับปัญหาต่าง ๆ การที่บุคคลมีข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจะทำให้บุคคลมีการประเมินคุณค่าและกำหนดข้อตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น

แนวคิดเรื่องการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง

ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองนั้น การติดต่อสื่อสารโดยเฉพาะการสื่อสารมวลชนเข้ามามีบทบาทอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการสื่อสารเป็นกระบวนการพื้นฐานของสังคมมนุษย์ ไม่ว่าสังคมนั้นอยู่ในระดับสังคมที่ล้าหลัง หรือเป็นสังคมที่ทันสมัย ที่ได้อาศัยเป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารกันทั้งภายในกลุ่มของตนเอง และระหว่างกลุ่มการสื่อสารจึงเป็นเสมือนตัวยึดเหนี่ยวให้ระบบสังคมคงอยู่ได้ และขณะเดียวกันก็เป็นตัวผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลง (dynamics) และพัฒนาด้วย ในส่วนของการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทางการเมืองนั้น การสื่อสารทางการเมืองของบุคคลในสังคมได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด Pye ได้กล่าวถึง

บทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาการเมืองไว้ว่า ในสังคมของมนุษย์แบ่งได้เป็น 3 แบบ อันได้แก่ สังคมโบราณ (Traditional Society) มีลักษณะระบบการเมืองที่ยังไม่พัฒนา อาจเป็นระบบหัวหน้าเผ่า เจ้าผู้ครองนคร หรือระบบราชาธิปไตย คนาธิปไตย การสื่อสารทางการเมืองถูกกำหนดตายตัวการถ่ายทอดข่าวสารทางการเมืองเป็นไปในทางเดียว (One - way communication) ไม่มีกระบวนการป้อนกลับ (Feedback) การพัฒนาทางการเมืองดำเนินไปอย่างช้า ระบบสังคมแบบกำลังเปลี่ยนรูป (Transitional Society) เป็นสังคม ซึ่งกำลังพัฒนาจากสังคมโบราณก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง อำนาจทางการเมืองยังไม่กระจายออกไปสู่กลุ่มชนส่วนใหญ่ หรือประชาชนอย่างแท้จริง ระบบข่าวสารยังถูกปิดกั้นหรือถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดจากผู้ปกครอง ส่วนในสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) อำนาจทางการเมืองถูกกระจายออกไป การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปในลักษณะทางเดินซึ่งสวนกัน (Two - way communication) มีกระบวนการป้อนกลับการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในทางการเมือง ในสังคมสมัยใหม่นั้นการสื่อสารมีระบบการแลกเปลี่ยนข่าวสารที่กว้างขวางมาก ครอบคลุมถึงกลุ่มคนจำนวนมาก เนื้อหาของข่าวสารเป็นการรายงานข่าวสารที่หลากหลาย ที่มีแหล่งข่าวมาจากภายในและภายนอกสังคม หรือกลุ่ม (จารุวรรณ ปวรจารย์, 2543, น.18)

การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองได้รับความสนใจจากนักวิชาการ โดยการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง ที่นำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองที่สำคัญ คือ การศึกษาของ Lazarsfeld and Friends ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางสื่อสารมวลชน จะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง คือ การตัดสินใจเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ซึ่งความเชื่อเดิมที่ให้ความสำคัญต่ออิทธิพลของสื่อมวลชน เช่น วิทย์ ไทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อย่างมาก ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic Needle Theory) หรือ ทฤษฎีกระสุนปืน (Bullet Theory) แต่ผลการศึกษากลับพบว่าพฤติกรรมทางการเมืองนั้นได้รับอิทธิพลจากการสื่อสารทางอื่นด้วย เช่น การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยผ่านผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ทำให้เกิดแนวความคิดทางการเมืองใหม่ นำไปสู่การตั้งทฤษฎีการไหลของข่าวสารสองจังหวะ (Two – Step flow communication) ซึ่งในการศึกษาครั้งต่อมาของ Paul and Lazarsfeld ก็ได้ยืนยันถึงอิทธิพลของการสื่อสารระหว่างบุคคล ว่ามีผลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงความคิด และพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก และ Nimmo and Sanders ชี้ว่าข่าวที่เสนอในสื่อมวลชนมีส่วนช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเมือง นอกจากนี้การเปิดรับสื่อมวลชนยังให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายระหว่างบุคคล (Interpersonal Discussions) ในเรื่องการเมืองอีกด้วย (จารุวรรณ ปวรจารย์, 2543, น.19-20)

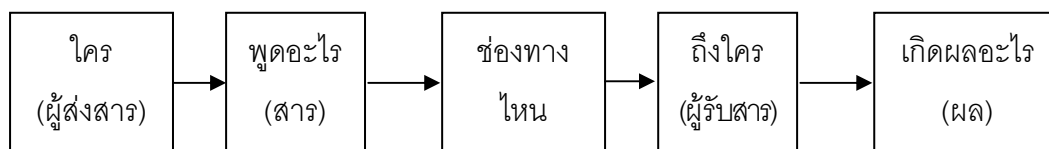
จากการศึกษาทฤษฎีการเปิดรับสื่อและข่าวสารนั้น จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปตามความต้องการ (Need) ของแต่ละบุคคล ซึ่งข่าวสารทางการเมืองมีลักษณะเป็นเนื้อหาข่าวสารที่ส่งมาตามสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนโดยอ้อม การรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองจะส่งผลให้เกิดความเชื่อ ความรู้สึก ความต้องการ ความรู้ ทศนคติ ความคิดเห็น ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอาจกล่าวได้ว่าการเปิดรับสื่อทางการเมืองจะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง กล่าวคือ เมื่อคนเปิดรับสื่อมากก็อาจจะส่งผลให้คนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นด้วย โดยผู้วิจัยจะขอกำหนดถึงลักษณะของสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ในแนวคิดและทฤษฎีลำดับถัดไป

แนวคิดและทฤษฎีด้านกระบวนการสื่อสารและปัจจัยทางการสื่อสาร

แนวคิดและทฤษฎีด้านกระบวนการสื่อสาร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสหภาพแรงงานของสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารของ Lasswell (1964, pp. 37-38, อ้างถึงใน ปรมะ สตะเวทิน, 2540, น. 46) ซึ่งอธิบายกระบวนการสื่อสารเชิงพฤติกรรม (The Behavioral School of Thought) เป็นการศึกษาปฏิกิริยาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Sender and Receiver) เนื้อหาข่าวสาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผลกระทบอันเกิดจากกระบวนการสื่อสาร (Effect) โดย Lasswell ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผลของการสื่อสารไว้ว่า “ใครพูดอะไรผ่านช่องทางไหน ถึงใคร ได้ผลอย่างไร” ซึ่งสามารถแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.3
กระบวนการสื่อสารของลาสเวลล์

ที่มา: *The Structure and Function of Communication in Society; The Communication of Idea*, by H. D. Lasswell, 1948, New York: Harper and Row Publishers, อ้างถึงใน *หลักนิเทศศาสตร์* (น. 46), โดย ประมะ สตะเวทิน, 2540, กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

จากกระบวนการสื่อสารของลาสเวลล์สามารถอธิบายได้ดังนี้

ใคร หรือ ผู้ส่งสาร คือ บุคคลที่ทำการส่งสารไปยังผู้อื่น โดยในการส่งสารนั้น ผู้ส่งสารทำการแปลสารให้อยู่ในสัญลักษณ์ที่มนุษย์ร่วมกันสร้างขึ้นและเกิดความเข้าใจร่วมกัน เช่น ภาษา อากัปกริยาต่าง ๆ ดังนั้นในกระบวนการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่ทำให้กระบวนการสื่อสารเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้ส่งสารจึงมีหน้าที่และบทบาทที่สำคัญ ได้แก่ การมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่ชัดเจน มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวของสารที่จะทำการส่งไปยังผู้รับสาร ตลอดจนการรู้จักเลือกใช้วิธีการในการสื่อสารที่เหมาะสมกับเรื่อง โอกาส และผู้รับสารด้วย

ประเภทของผู้ส่งสารนั้นสามารถแบ่งออกได้หลายประเภทตามหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง เช่น การแบ่งโดยใช้หลักเกณฑ์ประเภทของการสื่อสาร เช่น ผู้ส่งสารในการสื่อสารระหว่างบุคคล ผู้ส่งสารในการสื่อสารแบบสื่อสารมวลชน และการแบ่งประเภทผู้ส่งสารโดยใช้หลักเกณฑ์ตามหน้าที่ในการสื่อสาร เช่น ผู้ส่งสารที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ ผู้ส่งสารที่มีหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารหรือ ผู้ส่งสารที่มีหน้าที่ในการให้ความบันเทิง เป็นต้น

แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดในเรื่องของผู้ส่งสารคือ การมีคุณสมบัติในฐานะผู้ส่งสารที่ดี คุณสมบัติของผู้ส่งสารที่ดีนั้น Berlo (1960, pp. 30-72) ได้ให้ทัศนคติเอาไว้ว่าผู้ส่งสารที่ดีควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ ต้องมีทักษะในการสื่อสาร คือ การพูดอ่าน เขียน การใช้เหตุผล มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองมีความมั่นใจและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสาร มีความรู้ในเรื่องของการสื่อสารที่ดี คือ มีความรู้วิธีการใช้ช่องทางการสื่อสาร มีความรู้เรื่องของข่าวสารที่จะใช้ในกระบวนการสื่อสารนั้น ๆ

และสุดท้ายมีความเข้าใจในเรื่องของความแตกต่างของบุคคลและสภาพแวดล้อมของกระบวนการสื่อสารนั้น

ในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์แล้วจะพบว่า ผู้ส่งสาร หรือแหล่งสาร คือ สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมทางเมือง โดยเป็นผู้ส่งสารในประเภทให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้แก่ผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายที่เจาะจง (Target Audience) นั่นก็คือ สมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

พูดอะไร หรือ ข่าวสาร หมายถึง สารที่สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยผลิตขึ้นเพื่อทำการส่งไปยังผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารที่จะเกิดขึ้น ข่าวสารในที่นี้ประกอบด้วยเรื่องราวอันมีความหมายและแสดงออกต่าง ๆ โดยภาษาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ เพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ สารเกิดจากความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของผู้ส่งสารและมีความต้องการจะส่งหรือถ่ายทอดความคิดของตนไปสู่ผู้รับสาร การส่งสารนี้จึงเป็นการที่ผู้ส่งสารแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อแทนความคิดที่เกิดขึ้นโดยการพูด การเขียน การวาด และการแสดงอาการหรือกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง ความสำคัญของสารคือ การทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้ความหมาย และมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสารนั้น ๆ ข่าวสารที่สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยผลิตขึ้นมาเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และโน้มน้าวให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ข่าวสารจะปรากฏออกมาในรูปแบบของข่าว ความรู้ และกิจกรรม

ดังนั้น สาร ของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จึงประกอบไปด้วย ข่าวสารด้านประชาสัมพันธ์ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเอง รายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยซึ่งอยู่ในรูปแบบของข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรม

ช่องทางการสื่อสาร หรือ สื่อ หมายถึง ตัวกลางหรือสื่อที่นำพาข่าวสารไปยังผู้รับสาร โดยทั่วไปแล้วสารที่ถูกผู้ส่งถ่ายทอดไปยังผู้รับสารซึ่งสามารถรับได้โดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของผู้รับสาร เป็นการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งแบบที่อยู่ต่อกันและการสื่อสารสำหรับกลุ่มคนที่อยู่ห่างไกลกันหรือในกลุ่มใหญ่ จึงจำเป็นที่จะต้องการใช้สื่อที่สามารถจะนำพาสารไปยังผู้รับสารได้ ดังนั้นในกระบวนการสื่อสารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงสื่อที่จะเป็นตัวนำพา ข่าวสารที่ผู้ส่งสารทำการส่งไปยังผู้รับสารโดยอาศัยช่องทางการสื่อสารหรือสื่อที่เหมาะสมในการนำพาข่าวสารไปสู่ผู้รับสาร

ดังนั้นสื่อที่เป็นตัวนำพาข่าวสารในกระบวนการสื่อสารจึงมีหลายแบบด้วยกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารจะทำการเลือกใช้ให้เหมาะสม ตัวอย่างเช่น การแบ่งประเภทของสื่อโดยใช้จำนวนและลักษณะของการเข้าถึงผู้รับสารเป็นเกณฑ์อาจแบ่งสื่อได้ 4 ประเภทคือ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533, น. 28-33)

1. สื่อระหว่างบุคคล (Interpersonal Media) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1.1 สื่อแบบซึ่งหน้า (Face - to - Face) ได้แก่ การพูดคุยกัน อาจจะเป็นการพูดคุยกันสองต่อสอง หรือคุยกันเป็นกลุ่มเล็ก

1.2 สื่อแบบไม่เห็นหน้า (Interposed Communication) ได้แก่ การพูดคุยกันโดยที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่ห่างไกลกัน ไม่เห็นหน้ากัน เช่น การคุยทางโทรศัพท์

2. สื่อมวลชน (Mass Media) หมายถึง สื่อที่สามารถนำพาข่าวสารไปยังคนจำนวนมากที่มีความหลากหลายและรวดเร็วภายในเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น โทรทัศน์วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น

3. สื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตออกมาโดยมีเนื้อหาสาระที่เจาะจง และมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม แบ่งออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

3.1 สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) ได้แก่ ใบปลิว แผ่นพับ จดหมายข่าว จุลสารวารสาร เอกสารคำแนะนำ เป็นต้น

3.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) คือสื่อเฉพาะกิจที่ผลิตออกมาในรูปแบบของเสียงและแสง เช่น เทปบันทึกเสียงและการแสดง เป็นต้น

3.3 สื่อกิจกรรม (Activities Media) คือสื่อที่จัดออกมาในรูปแบบของกิจกรรมการดำเนินงาน เช่น การแสดงนิทรรศการ การจัดประกวด ขบวนแห่ การปราศรัย เป็นต้น

4. สื่อผสม (Integrated Media) คือการนำเอาสื่อหลากหลายรูปแบบมาใช้ในการนำพาข่าวสารไปยังผู้รับสาร

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งประเภทของสื่อออกเป็น 3 ลักษณะโดยกว้าง ๆ คือ

1. การแบ่งประเภทของสื่อโดยใช้ธรรมชาติของสื่อเป็นเกณฑ์ คือ สื่อวัจนะ คือสื่อที่นำสารเป็นคำพูด ตัวอักษร ไปยังผู้รับสาร และสื่ออวัจนะ คือสื่อที่นำสารไปยังผู้รับสารที่ไม่เป็นคำพูดหรือภาษา เช่น สัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

2. การแบ่งประเภทของสื่อโดยใช้เกณฑ์การพัฒนารูปแบบของสื่อ คือ สื่อแบบดั้งเดิม สื่อสมัยใหม่ และสื่ออนาคต

3. การแบ่งประเภทของสื่อจำแนกตามรูปแบบและสถานการณ์การสื่อสาร เช่น สื่อบุคคล สื่อระหว่างบุคคล เป็นต้น

แต่โดยสาระสำคัญแล้ว การแบ่งประเภทของช่องทางหรือสื่อในกระบวนการสื่อสาร นั้นมีความสำคัญน้อยกว่าการพยายามเสนอให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงสิ่งที่เรียกว่าเป็นสื่อที่สามารถ นำพา ข่าวสารไปยังผู้รับสารให้ได้ครบมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สาเหตุที่กล่าวว่าการแบ่งประเภท ของสื่อมีความสำคัญเป็นรองกว่านั้น เพราะการแบ่งประเภทของสื่อนั้นขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาเองว่าจะ ใช้หลักเกณฑ์อะไร บางครั้งสื่อบางสื่ออาจจะอยู่ในประเภทเดียวกัน แต่บางครั้งเมื่อใช้หลักเกณฑ์ อื่นอาจจะอยู่ในคนละประเภทก็ได้

ดังนั้น ช่องทางการสื่อสารที่สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทยเลือกใช้ ต้องเป็นช่องทางที่สามารถนำสารที่เป็นข่าวสารทางการเมืองไปสู่ กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดนั่นเอง ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษา ช่องทางการสื่อสารเฉพาะเจาะจงสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ โดยเมื่อวิเคราะห์แล้วจะพบว่า สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย คือ

1. สื่อบุคคล อันได้แก่ ประธาน สร.กฟผ. (นายศิริชัย ไหมงาม) เลขาธิการ สร.กฟผ. (นายสมยศ เจียวก๊ก) และกรรมการหรือผู้แทนของ สร.กฟผ.
2. สื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ ใบปลิวจาก สร.กฟผ. เว็บไซต์ของ สร.กฟผ. (www.lu.egat.co.th) อีเมลจาก สร.กฟผ. (E-Mail) และการปราศรัยของ สร.กฟผ.

ถึงใคร คือ ผู้รับสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร ทั้งนี้เพราะ การสื่อสารใด ๆ ก็ตามจะไม่ประสบความสำเร็จเลย หรืออาจประสบความสำเร็จไม่เต็มที่ ถ้าผู้รับ สารไม่เข้าใจหน้าที่และบทบาทของตนเองที่มีการติดต่อสื่อสารนั้น บทบาทหน้าที่ของผู้รับสารใน กระบวนการสื่อสารนั้นมีอยู่ 2 ประการคือ การรับรู้ความหมายตามเรื่องราวของผู้ส่งสารผ่านสื่อ อย่างใดอย่างหนึ่งมาถึงตน และการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อผู้ส่งสารหรือข่าวสารนั้น การแบ่ง จำแนกประเภทของผู้รับสารนั้นก็เช่น สามารถแบ่งประเภทของผู้รับสารได้หลายรูปแบบด้วยกัน ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของผู้รับสารในครั้งนั้น ๆ ของการศึกษา เช่นการแบ่งตาม ลักษณะของการสื่อสาร เช่น กลุ่มผู้รับสารแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล ผู้รับสารแบบการสื่อสารกลุ่ม หรือ ผู้รับสารและสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งตามกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสาร เช่น ผู้รับสารที่เจาะจงของกระบวนการสื่อสาร และผู้รับสารทั่วไป เป็นต้น

ในเรื่องของการแบ่งประเภทผู้รับสารนั้นอาจมีความสำคัญน้อยกว่าในเรื่องของ ลักษณะของผู้รับสาร เพราะว่าลักษณะที่แตกต่างกันไปในตัวของผู้รับสารในกลุ่มต่าง ๆ นั้นจะมีผล

ต่อการคาดคะเนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสารดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่ผู้ส่งสารต้องทำความเข้าใจและวิเคราะห์ลักษณะของผู้รับสารเพื่อเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารหรือข่าวสารให้เหมาะสมในกระบวนการสื่อสารนั้น โดยที่ลักษณะของผู้รับสารที่สำคัญที่มีผลต่อการสื่อสารคือ ลักษณะทางบุคลิกภาพ ลักษณะตามประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ การศึกษา สถานะทางสังคม และลักษณะของผู้รับสารที่แตกต่างกันออกไปตามปัจจัยในการสื่อสารนั้น เช่น ทักษะ ความรู้ ทัศนคติ ในการสื่อสาร เป็นต้น (เสนาะ ตีเยาว์, 2541, น. 37-38)

ผู้รับสารของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ สมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ผลที่เกิดขึ้น หรือผลของการสื่อสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการสื่อสารที่น่าเสนอโดย ลาสเวลล์ เพราะการสื่อสารนั้นหลายคนคิดว่าเป็นเรื่องของการรับส่งสารของผู้ส่งสารและผู้รับสารเท่านั้น สารเมื่อส่งไปยังผู้รับสารนั้นมิได้หยุดหรือหายไปในตัวผู้รับสารแต่อาจส่งผลกระทบถัดออกมาได้ ทั้งต่อสังคม ต่อสภาพแวดล้อม ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสื่อสารจึงมีความหมายต่อระบบการเมือง การเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การดำเนินการสื่อสารของผู้ส่งสารย่อมหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผลของการสื่อสาร จึงหมายถึงการรับรู้อันเกิดจากสารที่มีความหมายร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งจะมีอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533, น.13)

1. ผลของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อผู้รับสาร
2. ผลของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดอิทธิพลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้รับสาร
3. ผลของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสารจากผู้รับสาร

ดังนั้นประเภทผลของการสื่อสารที่เกิดจากความมุ่งหวังหรือวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารอาจจะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้คือ

1. ผลของการสื่อสารแบบเจตนาและไม่เจตนา แบบเจตนาอันคือการรับรู้เรื่องราวของสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร ส่วนไม่เจตนาอันเป็นการถ่ายทอดข่าวสารของผู้ส่งสารไม่สัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารนั้นของผู้รับสาร อันจะนำไปสู่ความไม่เข้าใจหรือสับสน

2. ผลการสื่อสารที่เกิดขึ้นในระยะสั้นและในระยะยาว ผลการสื่อสารในระยะสั้นนั้นคือการรับรู้และเข้าใจของสารร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและอารมณ์แบบเจตนาหรือไม่เจตนาและมีผลต่อผู้รับสารในทันที ในขณะที่ผลของ

การสื่อสารในระยะยาว เป็นการรับรู้ข่าวสารและมีการสั่งสมนำไปคิดไตร่ตรองจึงเกิดการสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมมากกว่า

3. ผลของการสื่อสารประเภทที่เด่นชัดและแฝง ผลการสื่อสารเด่นชัดคือผลที่เกิดจากการรับรู้ที่มีความหมายร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร แล้วแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงท่าทีหรือพฤติกรรมของผู้รับสาร แต่แบบแฝงนั้น คือผลการสื่อสารที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่าผลการสื่อสารนั้นจะเกิดขึ้นออกมาในรูปใด

ดังนั้นการส่งสารของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในประเด็นต่าง ๆ เป็นกระบวนการสื่อสารที่ผู้ส่งสารนั้นมุ่งหวังที่จะให้เกิดผลและมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร นั่นก็คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ปัจจัยทางการสื่อสาร

ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีอยู่หลายตัวแปรด้วยกัน กล่าวคือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับ สถานะทางเศรษฐกิจสังคมนั้น พบว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่า มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า (Milbrath & Goel, 1977) เช่นเดียวกัน ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ระดับการศึกษาที่สูงกว่ามักจะมีความโน้มที่จะสมาคมกับคนอื่น ๆ และเปิดเผยต่อสื่อมวลชน ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะเปิดเผยต่อสื่อมวลชน มักมีตำแหน่งสูง และรับข่าวสารการเมืองได้มากกว่า ตลอดจนมีความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และมีความสนใจและรับผิดชอบ

ส่วนในด้านประเภทของบุคคลนั้น พบว่า พวกประกอบวิชาชีพมีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และกรรมกรตามลำดับ (Jensen, n.d., p. 97, อ้างถึงใน พงศกร รอดชมภู, 2540, น. 28)

Nie and Verba (1975, อ้างถึงใน พงศกร รอดชมภู, 2540) พบว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตามอายุจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดในวัยกลางคน ต่อจากนั้นจะค่อย ๆ ลดลงตามอายุที่มากขึ้น

ในด้านความแตกต่างทางเพศนั้น พบว่า เพศชายมักมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง ช่องว่างระหว่างเพศนี้แตกต่างกันมากที่สุดในกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ และมีความแตกต่างกันน้อยในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง สิ่งที่ทำให้อัตราการเข้ามี

ส่วนร่วมของเพศชายต่างจากเพศหญิง คือ ความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง กล่าวคือ ความรู้สึกว่าตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนของการเมือง อัตราความแตกต่างระหว่างเพศดังกล่าว พบว่าจะลดน้อยลงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เพศหญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้มากขึ้น มีการออกไปทำงานนอกบ้าน ตลอดจนการขยายตัวของการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรีมากขึ้น (Milbrath & Goel, 1977)

กลุ่มจะเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล อย่างแท้จริงในลักษณะค่อย ๆ สะสมและเพิ่มขึ้นทีละน้อย โดยที่อิทธิพลของกลุ่มจะมีมากขึ้นอย่างไรวินิจฉัยขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ จัดตั้งขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์อะไร และมีการเกี่ยวข้องกับการเมืองมากน้อยเพียงไร

ความแตกต่างทางศาสนาในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อยมาก แต่สำหรับผิวแล้วพบว่าในสหรัฐอเมริกา พวกนิโกร และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ อยู่ห่างไกลจากความเจริญ มีการศึกษาน้อย รายได้ต่ำ และมีโอกาสที่จะติดต่อกับบุคคลสำคัญ ๆ น้อย จึงเข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่าคนผิวขาว

แรงจูงใจที่จะให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ทศนคติ หรือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกี่ยวกับ ความรู้สึกว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นพันธะหน้าที่ของพลเมืองดี ที่พึงจะกระทำ (civil obligation) ความรู้สึกว่าตนเองมีประสิทธิภาพ มีอำนาจหรือ อิทธิพลต่อการเมืองการปกครอง (political efficacy) ความรู้สึกเกี่ยวพันกับการเมือง (political involvement) เป็นต้น กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกเหล่านี้สูงจะทำให้บุคคลนั้นมองเห็นความสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีความรู้สึกดังกล่าวในระดับต่ำ ทำให้บุคคลนั้นไม่ตระหนักถึงพันธะที่พึงจะกระทำ รู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ หรืออิทธิพลต่อเรื่องราวทางการเมือง ไม่รู้สึกผูกพันต่อการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ ผลก็คือจะทำให้บุคคลหันเหความสนใจ เมินเฉย และเหินห่างจากเรื่องราวทางการเมืองการปกครองและจะไม่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด ด้วยเหตุนี้ ความแปลกแยกทางการเมือง (political alienation) ซึ่งเป็นแนวโน้มเชิงทางความรู้สึกของบุคคล ที่ประเมินค่าในทางลบที่มีต่อการเมืองการปกครอง จึงมีความเกี่ยวพัน โดยตรงต่อการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองตามพันธะหน้าที่ของพลเมืองที่พึงจะกระทำในระบบการเมือง

นอกจากนั้น McClosky (1968, อ้างถึงใน พงศกร รอดชมภู, 2540, น. 23) ยังได้เสนอตัวแปรที่อธิบายลักษณะการเข้าร่วม หรือการไม่เข้าร่วมทางการเมือง ว่ามีสาเหตุจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่

1. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (social environment) ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ การเคลื่อนชั้นทางสังคม (social mobilization) และถิ่นที่อยู่อาศัย (residence)
2. ตัวแปรด้านจิตวิทยา (psychological variables) ซึ่งให้เห็นว่า มนุษย์เข้าร่วมทางการเมืองนั้นก็เพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ ของเขา เช่น อำนาจ การแข่งขัน ความสำเร็จ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น เงินทอง ศักดิ์ศรี การยอมรับจากสังคม และต้องการให้สถานภาพสูงขึ้น
3. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (political environment) เช่น พรรคการเมือง กฎหมาย สถานที่เลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง ประเด็นทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากแนวคิดและทฤษฎีตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นตัวแปรปัจจัยทางการเมือง 4 ปัจจัย อันได้แก่

1. ปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ระดับการปฏิบัติงาน ระยะเวลาการทำงานใน กฟผ. และลักษณะการปฏิบัติงานหรือสายงาน
2. ปัจจัยด้านการเปิดรับสื่อของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ
3. ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
4. ปัจจัยด้านการแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ เป็นเรื่องของความสามารถที่ผู้หนึ่งปฏิบัติเพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น ดังนั้น จึงมีข้อสงสัยว่าในสังคมหนึ่ง ๆ ใครคือผู้ใช้อำนาจ และใช้อำนาจใครเป็นผู้กำหนดนโยบายสำหรับผู้อื่น ในบางสังคมที่มีประชาธิปไตยแบบตัวแทนจะมีผู้ตอบว่าคือผู้ที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตน กล่าวคือ ประชาชนนั่นเองที่ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีการปกครองของสังคมของตนโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง

Milbrath and Goel (1977) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการกระทำของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง และยังรวมถึงบทบาทของประชาชนในการกระทำใด ๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลทางการเมือง โดยพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น จะเพิ่มจากความสนใจทางการเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการความสนใจและแรงจูงใจมากขึ้นเป็นลำดับ

Nie and Verba (1975, อ้างถึงใน พงศกร รอดชมภู, 2540, น. 24-29) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าจะต้องเป็นกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องของการกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมือง สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการพูด การชุมนุม และการพิมพ์อย่างอิสระ และเป็นกิจกรรมซึ่งมุ่งหมายเพื่อเกิดอิทธิพลต่อรัฐบาลในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งการมีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยร่วมกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

McClosky (1968, pp. 38-45, อ้างถึงใน อภิชาติ การิกาญจน์, 2534, น. 12) เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่กระทำด้วยความสมัครใจ (voluntary activities) ซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมกันในส่วนที่เลือกผู้นำของตน และกำหนดนโยบายของรัฐ การกระทำนั้นอาจจะกระทำโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ได้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การแสวงหาความรู้ทางการเมือง การอภิปรายหรือพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ฯลฯ เพราะการเข้าร่วมทางการเมือง เป็นตัวกระตุ้นเตือนให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองได้สำนึกถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน ทั้งยังเป็นการช่วยขยายขอบข่ายของความรู้ทางด้านการเมืองให้กว้างขวางขึ้นอีกด้วย

Weiner (1971, pp. 161-163, อ้างถึงใน ดุษฎี เรืองศิริ, 2549, น. 32) ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้มากมาย เช่น

1. การกระทำทั้งในทางสนับสนุนและการกระทำในเชิงเรียกร้องต่อผู้นำของรัฐบาล ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ โดยที่ประชาชนอาจสนับสนุนเพราะไม่มีทางเลือกอื่นก็ได้
2. ความพยายามที่บรรลุผลในการสร้างผลกระทบต่อการดำเนินการของรัฐบาล หรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง
3. การกระทำของพลเมืองของรัฐที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

4. การมีตัวแทนทางการเมือง (Representation) เนื่องจากบุคคลจำนวนมากไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีผลได้โดยตรง

5. การกระทำของผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองอย่างมาก และการกระทำของผู้ที่สนใจทางการเมืองน้อยด้วย

6. ผู้ที่มีความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวทางการเมืองเป็นพิเศษ เช่น ผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง และการใช้เวลาสนใจต่อปัญหาส่วนร่วม นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต้น ๆ ด้วย เช่น การไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิการเลือกตั้ง การพูดคุยปัญหาทางการเมืองกับเพื่อนบ้าน การแสดงทัศนะทางการเมือง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน

7. การกระทำที่มีความต่อเนื่องตลอดเวลา กิจกรรมซึ่งอยู่ในสภาพซึ่งสามารถวัดได้ และมีลำดับ จะเห็นได้จากสถาบันซึ่งมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นระบบ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันและมีระดับความรุนแรง เช่น การรวมกลุ่มยกพวกทำร้ายกัน หรือการลอบสังหารทางการเมือง

8. เป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายในการเลือกผู้นำและกำกับนโยบายสาธารณะ รวมถึงความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อระบบราชการ

9. การกระทำที่มีผลกระทบต่อการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

10. การกระทำทางการเมืองซึ่งแต่ละสังคมจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป ในสังคมหนึ่งอาจจะถือว่าการกระทำทางการเมือง แต่อีกสังคมอาจจะถือว่าไม่เป็นก็ได้ หรือในช่วงเวลาหนึ่งถือกว่าเป็นการกระทำทางการเมือง แต่อีกช่วงเวลาอาจไม่ถือกว่าเป็นการกระทำทางการเมืองก็ได้

Kasse and Marsh (1979, p. 12, อ้างถึงใน ดุษฎี เรืองศิริ, 2549, น. 32) ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เป็นไปโดยความสมัครใจ ซึ่งประชาชนแต่ละคนตั้งใจที่จะให้มีอิทธิพลต่อทางเลือกในทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ของระบบการเมือง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

จรรยา สุภาพ (2520, อ้างถึงใน วิฑิตกานต์ ธนาโอฬาร, 2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมี ในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจ และในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล และในทางการเมือง หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

นอกจากนั้น Milbrath and Goel (1977) ยังได้กล่าวถึงลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากลไว้ดังนี้

1. แสดงตนเป็นผู้สนใจทางการเมือง เช่น ร่วมพูดคุยเรื่องการเมือง
2. ไปเลือกตั้ง
3. เป็นผู้เปิดประเด็น พูดคุยเรื่องการเมืองให้คนอื่นรู้
4. พยายามพูดเชิญชวนให้คนอื่นไปเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน
5. ร่วมประชาสัมพันธ์ เช่น การสวมเสื้อหรือติดสติ๊กเกอร์รถยนต์
6. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง
7. บริจาคเงินสิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
8. ร่วมการประชุมฟังการหาเสียง แนะนำตัวหรือการชุมนุมทางการเมือง
9. ช่วยรณรงค์หาเสียง
10. สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
11. ร่วมกิจกรรมของพรรค เช่น เข้าร่วมประชุม
12. ดำเนินกิจกรรมหาเงินเข้าพรรคการเมือง
13. เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง
14. ร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะและดูแลกิจกรรมของพรรคการเมือง

อย่างไรก็ตาม รูปแบบของการมีส่วนร่วมดังกล่าว บางรูปแบบยังไม่มีหรือมีน้อยมากในสังคมไทย ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละชั้นกับชนบทธรรมเนียมประเพณีของเทศนั้น ๆ ด้วย

จากคำนิยามของนักวิชาการตะวันตก อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นการกระทำที่ปัจเจกชน หรือกลุ่มบุคคล ที่ไม่ว่าจะมีระดับของการจัดองค์การมากน้อยอย่างไร เพื่อมีอิทธิพลต่อการเลือกสรรผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และเพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งให้การสนับสนุนหรือต่อต้าน

ดังนั้น หากมองในภาพรวมของสังคมประเทศ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตย จึงน่าจะหมายถึงการที่ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกในการร่วมแก้ปัญหาของท้องถิ่น และรวมไปถึงประเทศชาติของตนเอง หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งก็คือการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักปกครองและพึ่งตนเองได้ ซึ่งกระบวนการสื่อสาร

จะเป็นกลไกสำคัญอยู่ด้วย ในการรับส่งข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำที่ระหว่างสมาชิก ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้และข่าวสารสู่สมาชิกอื่น ๆ ในสังคม

บทบาทของการสื่อสารทุกประเภท โดยเฉพาะสื่อสารมวลชน จะมีส่วนทำให้ประชาชนตื่นตัว สนใจกิจกรรมทางการเมือง โดยสื่อสารมวลชนจะทำหน้าที่ในการให้การศึกษาทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจระบบการปกครองและกลไกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เข้าใจและตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตย เช่น สิทธิการเลือกตั้ง สิทธิที่จะเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการต่าง ๆ ให้ ซึ่งการปรับทัศนคติของประชาชนให้เข้าใจต่อการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่มีผลต่อการเร่งเร้า ให้ประชาชนตื่นตัว และอยากเข้าร่วมในทางการเมือง

จากคำนิยามของนักวิชาการข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นการกระทำ (Action) โดยสมัครใจ ที่ปัจเจกชน (Individual) หรือกลุ่มบุคคล (Group) ที่ไม่ว่าจะมีระดับของการจัดองค์กรมากน้อยเพียงใดก็ตาม เพื่อมีอิทธิพลต่อการเลือกสรรผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และเพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งในเชิงการให้การสนับสนุนหรือต่อต้าน ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีได้หลายรูปแบบ และหลายระดับ โดยลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสภาพแรงงานฯ อาศัยจากระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของพนักงาน ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของ Milbrath and Goel (1977) นั้น สามารถพิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ทางการเมือง
2. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองไปยังสื่อต่าง ๆ เช่น การโทรศัพท์ ส่งข้อความสั้น (SMS) หรือเขียนจดหมาย ข้อความ ไปยังสื่อต่าง ๆ
3. การสวมใส่ ติดเครื่องหมาย หรือสติ๊กเกอร์ที่มีข้อความหรือสัญลักษณ์ทางการเมืองบนเสื้อผ้า รถยนต์ เครื่องประดับ หรือที่อื่น ๆ เช่น สวมใส่เสื้อสีเหลือง การใช้มือตบ เป็นต้น
4. การไปเลือกตั้งทั้งในการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
5. การโน้มน้าวหรือชักจูงผู้อื่นไปร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ร่วมลาหรือหยุดงานเพื่อชุมนุม เดินประท้วง เป็นต้น
6. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง หรือตัวแทนสภาพแรงงานในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

7. การบริจาคเงิน สิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือกลุ่มทางการเมือง เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น

8. การร่วมประชุม ฟังการหาเสียง แนะนำตัวหรือการชุมนุมทางการเมือง เช่น เข้าร่วมฟังการปราศรัยของพรรคการเมือง และกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนการชุมนุม คัดค้าน เดินขบวน ประท้วง ต่อสิ่งที่ท่านไม่เห็นด้วยหรือคิดว่าไม่ถูกต้อง เป็นธรรม เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น

9. การช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองหาเสียง ตลอดจนช่วยสหภาพแรงงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแจกใบปลิว การเชิญชวนเพื่อนร่วมงานเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสหภาพแรงงาน

10. การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือสมาชิกกลุ่มทางการเมือง เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น

11. การดำเนินกิจกรรมหาเงินเข้าพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการทำงาน

12. การลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือมีตำแหน่งทางการบริหารในพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมือง เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น

แนวคิดความสัมพันธ์ของการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Information Access and Political Participation Concept)

จรรยา สุภาพ (2520, น. 314, อ้างถึงใน ดุษฎี เรืองศิริ, 2549) ได้สรุปแนวคิดความสัมพันธ์ของการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากนักวิชาการไว้ว่า การสื่อสารกับการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ข่าวสารการเมืองที่บุคคลได้รับอาจมีผลกระทบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละบุคคล จากการศึกษาวิจัยหลายแห่งพบว่า ความรู้ทางการเมืองของประชาชนมีส่วนสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมาก และสื่อมวลชน (Mass Media) ซึ่งประกอบด้วยสื่อต่าง ๆ ที่นำข่าวสารไปสู่มวลชนได้อย่างกว้างขวาง อาทิ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และการสื่อสารอย่างอื่น ๆ รวมทั้งการคมนาคม การขนส่ง เหล่านี้ช่วยให้เกิดประโยชน์หลายอย่าง เช่น ถ่ายข่าวสารไปสู่มวลชน รวบรวมความคิดเห็นของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ภายในประเทศเข้าด้วยกัน นั่นคือ สามารถที่จะเปลี่ยนภาวะอาณาบริเวณโดดเดี่ยว (Isolated Areas) เป็นอาณาบริเวณที่เข้าถึงได้ (Accessible Areas) ผลก็คือ ช่วยให้ประชาชนเป็นจำนวนมากได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในทางการเมืองยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันการเปิดรับสื่อของผู้รับสารเองอาจแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการรับรู้ในสารสนเทศ ตัวอย่างที่ชัดเจนในกรณีการสื่อสารทางการเมือง ก็คือ การรณรงค์ทางการเมือง โดยเฉพาะการโฆษณาหาเสียง ผู้เปิดรับสื่อแต่ละคนจะมีการตกผลึกทางความคิด (Crystallization หรือ Bonding) เนื่องจากความสามารถในการแยกแยะความรู้จากการรณรงค์ทางการเมืองอยู่ในระดับที่ไม่เท่ากัน (วียดา ประสาทกิจ, 2543) จึงแยกแยะประเภทผู้เปิดรับสื่อไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ที่ไม่สนใจจะรับรู้ทางการเมือง (Uninteresting) เป็นบุคคลที่แปลกแยกจากระบบการเมือง ทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านี้อยู่ท่ามกลางข่าวสารการเมืองเป็นจำนวนมาก ความแปลกแยกดังกล่าว นอกจากทำให้คนกลุ่มนี้ไม่สนใจทางการเมืองแล้ว ยังชอบต่อต้านข่าวสารบ้านเมืองหากรู้สึกว่ามิชอบผิดพลาดในข่าวสารนั้น

2. กลุ่มผู้สนใจข่าวสารทางการเมือง (Inform) บุคคลกลุ่มนี้คล้ายคลึงกับกลุ่มแรกตรงที่ไม่สนใจกิจกรรมทางการเมือง แต่ยังติดตามข่าวสารการเมืองบ้าง แม้บุคคลกลุ่มนี้จะไม่ต่อต้านข่าวสารการเมืองเช่นกลุ่มแรก แต่ก็ยังเชื่อว่าการเลือกตั้งไม้อาจช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเดิมได้

3. กลุ่มผู้ที่มีความกระตือรือร้นในข่าวสารการเมือง (Curious) กลุ่มนี้ติดตามข่าวสารการเมืองเป็นประจำ มีการถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ข่าวสารการเมืองอยู่เสมอ จึงเป็นกลุ่มที่รับผลกระทบทางการเมืองได้ง่าย

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง ข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าการเปิดรับสื่อมีผลต่อความรู้ของประชาชน ซึ่งความรู้ก็มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศของ Sherrill and Vogler (1982) ได้ศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหัวข้อ “Who Participant” ไว้ โดยได้ข้อสรุปว่าตัวแปรทางด้านการเมืองมีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม หรือจิตวิทยา และปัจจัยสำคัญที่สุดคือ การเปิดรับสื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีซึ่งสามารถอธิบายความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้ถึงร้อยละ 20.5 ตัวแปรที่มีความสำคัญรองลงมา คือ การทราบ การมีความรู้เกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองสามารถอธิบายได้ร้อยละ 2.6 และตัวแปรทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังจากที่ตัวแปรทางการเมืองได้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เมื่อประชาชนได้รับข่าวสาร จะมีความรู้และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากก็จะส่งผลให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นตามลำดับ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสหภาพแรงงานของสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย” นั้น เน้นการศึกษาถึงปัจจัยทางการสื่อสารที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งมีผู้ศึกษางานวิจัยในลักษณะดังกล่าวโดยเฉพาะการเปิดรับสื่อและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นจำนวนมาก แต่เน้นการศึกษาทางสื่อมวลชน สำหรับสื่อบุคคลหรือกลุ่มทางสังคม ตลอดจนสถาบันอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพแรงงานนั้น มีผู้ศึกษาถึงบทบาทสหภาพแรงงาน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสหภาพแรงงานให้มีคุณค่าในตัวเองและเกิดประโยชน์แก่สมาชิกฯ เป็นส่วนใหญ่ แต่พบว่าการศึกษารoles of สหภาพแรงงานในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นยังมีน้อยมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลงานวิจัยที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ด้านการเปิดรับสื่อและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว (2524) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในโรงงาน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจในเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ รองลงมาคือการสื่อสารในกลุ่มเพื่อน และการศึกษาตามลำดับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองมากที่สุด คือ การเปิดรับสื่อมวลชน รองลงมาคือ การมีประสบการณ์ทางการเมือง และการสื่อสารระหว่างบุคคลตามลำดับ

มัทธนา มาศมัลย์ (2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทสื่อมวลชนและสื่อบุคคลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับความรู้ทางด้านข่าวสารการเมือง ส่วนงานวิจัยของ พรณพิลาส วีระสุโข (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการที่จะรู้ข่าวสารการเมือง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการเมืองและการใช้ประโยชน์ข่าวสารการเมืองจากรายการโทรทัศน์ของประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากขึ้นจะมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากรายการโทรทัศน์และนำข่าวสารทางการเมืองที่ได้มาใช้ประโยชน์มากขึ้นอีกด้วยและงานวิจัยของ

นิคม ปั่นณะเจริญรักษ์ (2536) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปิดรับข่าวสารหนังสือพิมพ์กับการเรียนรู้และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การเปิดรับข่าวสารหนังสือพิมพ์ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแตกต่างกัน มีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง และการพูดคุยเรื่องการเมืองการบริหารที่แตกต่างกัน

นิลุบล ใจอ่อนนุ่ม (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความเข้าใจวิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉราภรณ์ สามิภักดิ์ (2539) ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ การเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อโทรทัศน์จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด รองลงมาคือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อวิทยุ

กาญจนา วรรณฉาย (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของรายการสนทนาข่าวทางโทรทัศน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการรับชมรายการสนทนาข่าวโทรทัศน์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ความถี่ในการรับชมรายการมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทิศทางบวกในระดับปานกลาง และระยะเวลาในการรับชมรายการมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทิศทางบวกและในระดับต่ำ นอกจากนั้นยังพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการติดตามข่าวสารทางการเมืองบ่อยครั้ง พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองเป็นครั้งคราว ในขณะที่ไม่เคยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองไปยังรายการวิทยุและไม่เคยช่วยนักการเมือง พรรคการเมืองรณรงค์หาเสียง

ในการศึกษาด้านบทบาทของสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดุษฎี เรืองศิริ (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทนิตยสารทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์มากที่สุด โดยอ่านประเด็นปัญหาและความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศหรือที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศมากที่สุด สำหรับความคิดเห็นต่อบทบาทนิตยสารทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ นิตยสารทาง

การเมืองมีบทบาทการให้ข่าวสารและความรู้ด้านการเมืองในระดับปานกลาง และบทบาทการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์การเมืองในระดับมาก สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งในการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวม และผลการวิจัยของ สโรชินี มีกรุณา (2550) เรื่อง ความคิดเห็นต่อบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยรายวันกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณียุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (ก.ย. 2548 – ก.ย. 2549) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน โดยเปิดรับข่าวสารการเมืองทุกวันมากที่สุด และด้านความคิดเห็นต่อบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าหนังสือพิมพ์ไทยรายวันมีบทบาททางการเมือง ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ บทบาทด้านการรายงานข่าวสารการเมือง บทบาทด้านการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การเมือง บทบาทการให้ความรู้ด้านการเมือง และบทบาทด้านการกระตุ้นให้เกิดความสนใจการเมือง สำหรับประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง และการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมา คือ การพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆทางการเมือง การรับฟัง รับชมการปราศรัยของบุคคลทางการเมืองและองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ

ในขณะที่งานวิจัยของ ลูิตกานต์ ธนาโอฬาร (2537) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่าพฤติกรรมการสื่อสารของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชน คือ โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ และการสื่อสารกับสื่อบุคคล คือ บุคคลในครอบครัวและกลุ่มเพื่อน มีผลต่อการพัฒนาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ สื่อมวลชนที่เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่นักศึกษาส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารเป็นประจำ คือ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ในส่วนของพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีการสื่อสารทางการเมืองอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก เนื่องจากความสนใจที่จะเปิดรับข่าวสารทางการเมืองค่อนข้างน้อย แต่พบว่ามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมค่อนข้างสูง นอกจากนั้น ผลงานวิจัยของ อุษณีย์ โฉมฉายแสง (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีชาวบ้านในตำบลตะกาดเจ้า จังหวัดจันทบุรี กลับพบว่าการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่มีความสัมพันธ์กับเรื่องความรู้ทางการเมืองอีกด้วย

ด้านปัจจัยทางการสื่อสาร

ปวิกร จุณณานนท์ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนในกองทุนรวมของประชาชน พบว่า ตัวแปรที่มีผลกระทบทางตรง คือ เพศ ประสบการณ์เดิมจากการลงทุนในกองทุนรวม และทัศนคติต่อการลงทุนในกองทุนรวม ตัวแปรที่มีผลกระทบทางอ้อม คือ การลวง ผลตอบแทน สื่อเฉพาะกิจที่ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร ตัวแปรที่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เพศ ประสบการณ์เดิมจากการลงทุนในกองทุนรวม และทัศนคติต่อการลงทุนในกองทุนรวม การลวง ผลตอบแทน และสื่อเฉพาะกิจที่ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร

อรุณี รุ่งเรือง (2550) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวด่วน (Hot News) จากสำนักข่าวไอเอ็นเอ็นผ่านระบบเอสเอ็มเอส (SMS) ทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มี 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านการตลาด โดยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างเลือกปัจจัยต้องการรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นปัจจัยที่มีผลในการเปิดรับข่าวด่วนมากที่สุด ส่วนปัจจัยด้านสังคม กลุ่มตัวอย่างเลือกปัจจัยต้องการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเป็นปัจจัยที่มีผลในการเปิดรับข่าวด่วนมากที่สุด และปัจจัยด้านการตลาด กลุ่มตัวอย่างเลือกปัจจัยสามารถรับข่าวสารได้รวดเร็ว เป็นปัจจัยที่มีผลในการเปิดรับข่าวด่วนมากที่สุด ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับข่าวด่วน พบว่า ผู้ที่เปิดรับข่าวด่วนมีจำนวนการกดอ่านข่าวมากที่สุดคือ 10 ครั้งต่อวัน และเมื่อคิดค่าเฉลี่ยการกดอ่านข่าวของผู้ที่เปิดรับข่าวด่วน คิดเป็น 9.04 ครั้งต่อวัน ปัจจัยในการเปิดรับข่าวด่วน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวด่วน ผลการทดสอบพบว่า ปัจจัยในการเปิดรับข่าวด่วน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านการตลาด มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับจากสำนักข่าวไอเอ็นเอ็นผ่านระบบเอสเอ็มเอสทางโทรศัพท์เคลื่อนที่

ด้านการมีส่วนร่วมของแรงงาน

วิษณุ บุญมาร์ตน์ (2539) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของแรงงานในกิจการรัฐวิสาหกิจ : กรณีศึกษาการไฟฟ้านครหลวง โดยศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของแรงงานในกิจการรัฐวิสาหกิจ ในส่วนของพนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวงมีสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เมื่อสมาคมฯ เริ่มมีการจัดตั้ง ผ่านการเจรจาต่อรองเพื่อทำข้อตกลงร่วม รวมทั้งการตั้ง

คณะกรรมการสอบสวนทางวินัย คณะทำงานปรับปรุงหลักเกณฑ์ระบบจำแนกตำแหน่ง การประเมินค่างาน และอื่น ๆ รวมทั้งคณะกรรมการบริหารการไฟฟ้านครหลวง จนกระทั่งภาพหลัง ปี พ.ศ. 2534 ระดับการมีส่วนร่วมต่ำลงเนื่องจากการแทรกแซงโดยรัฐ โดยผ่านพระราชบัญญัติ รัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ในการริเริ่มการมีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ และ คณะกรรมการกิจการสัมพันธ์ส่งผลกระทบให้สมาคมฯ ไม่สามารถเจรจาต่อรองได้

อลงกรณ์ ประกฤตพิงศ์ (2539) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ สหภาพแรงงานของพนักงานและความพึงพอใจในองค์กร ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานในธนาคาร พาณิชยของไทย ผลการศึกษาพบว่า พนักงานในธนาคารที่มีและไม่มีสหภาพแรงงานมีส่วนร่วมใน กิจกรรมของสหภาพแรงงานใกล้เคียงกัน และจะเข้าร่วมในกิจกรรมของสหภาพแรงงานเกือบทุกอย่าง โดยถูกจ้างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า จะสนับสนุนกิจกรรมของสหภาพแรงงานในการยื่น ข้อเรียกร้องเรื่องค่าจ้างและสวัสดิการต่าง ๆ แต่แสดงความเห็นว่าจะสนับสนุนกิจกรรมทาง การเมืองในสัดส่วนน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ อย่างมาก และนอกจากนั้น ยังพบว่า ทักษะคนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเข้าร่วมในกิจกรรมของสหภาพแรงงาน และกรรมการสหภาพมี ทักษะติดต่อสหภาพแรงงานในทางดีมากกว่าสมาชิก สหภาพแรงงานและผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก ด้วย โดยเห็นว่าสหภาพแรงงานเป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดีขึ้น ช่วยให้แรงงานสัมพันธ์ ดีขึ้น สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม และกรรมการของสหภาพแรงงานเป็นผู้เสียสละให้ ผู้ใช้แรงงานเป็นผู้มีความคิดสุขุมรอบคอบ

กล่าวโดยสรุป จากผลงานวิจัยข้างต้น เป็นผลงานวิจัยภายในประเทศซึ่งส่วนใหญ่ เป็นการศึกษากการเปิดรับสื่อกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยโดยส่วนใหญ่พบว่าพฤติกรรม的开รับสื่อ มีผลต่อความรู้ และทัศนคติ อันส่งผลต่อ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการศึกษาด้านปัจจัยการสื่อสาร พบว่าส่วนใหญ่เป็น การศึกษาด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ การเปิดรับสื่อหรือการเปิดรับข่าวสาร นอกจากนั้น ยังพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาถึงปัจจัยสื่อสารการตลาด เป็นต้น สำหรับการศึกษถึงการมีส่วนร่วม ของแรงงานในด้านต่าง ๆ นั้น โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของแรงงานในการ เรียกร้องเพื่อประโยชน์และสวัสดิการ เป็นต้น แต่สำหรับผลงานวิจัยในต่างประเทศที่สำคัญ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หรือ Socio – economic status กล่าวคือ ยิ่งบุคคลมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงเท่าไร จะยิ่งมีส่วนร่วม ทางการเมืองสูงเท่านั้น (Campbell, 1960; Lazarsfeld, Milbrath, et al. 1965; Person, 1960; Scheuch, 1961; Valen, 1961, อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2543) ในขณะที่ Schramm

(1964) พบว่า การศึกษา เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าปัจจัยเรื่อง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงปัจจัยด้านเพศ ก็มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยเพศชาย จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเลือกตัวแปรสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัยได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากแนวคิดและทฤษฎี สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 2.4

แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัย

